

samk

Satakunnan ammattikorkeakoulu
Satakunta University of Applied Sciences

TEA HELIN

**Alakoulun ja lastensuojelulaitoksen
työntekijöiden välinen yhteistyö
lapsen tilanteen vakautumisen edis-
tämiseksi**

SOSIAALIALAN KOULUTUSOHJELMA (YAMK)

2020

Tekijä(t) Helin, Tea	Julkaisun laji Opinnäytetyö, ylempi AMK	Päivämäärä Lokakuu 2020
	Sivumäärä 71	Julkaisun kieli Suomi
<p>Julkaisun nimi Alakoulun ja lastensuojelulaitoksen työntekijöiden välinen yhteistyö lapsen tilanteen vakautumisen edistämiseksi</p>		
<p>Sosiaalialan koulutusohjelma (YAMK)</p>		
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli selvittää erään satakuntalaisen kunnan alueella toimivien lastensuojelulaitosten sekä alakoulujen näkemyksiä yhteistyöstä sekä lapsen tilanteen vakauttamisesta. Tarkoituksena oli myös lisätä opettajien tietämystä lastensuojelulaitoksista sekä siellä asumisesta. Tietoisuuden lisäämisen tarkoituksena oli helpottaa kaikkien työskentelyä. Kyseessä on laadullinen tutkimus ja aineisto on kerätty henkilökohtaisilla teemahaastatteluilta, vapaamuotoisesti.</p> <p>Opinnäytetyön tulokset osoittivat, että työntekijät voivat lähteä työskentelyssä liikkeelle hyvin vähäisillä tiedoilla lapsesta, joka taas korostaa tiedonkulun tärkeyttä. Alakoulujen ja lastensuojelulaitosten yhteistyö koetaan tärkeäksi lapsen kuntoutumisenkin vuoksi. Yhteistyöhön oltiin pääasiassa tyytyväisiä, mutta joitain sen osia tahdottiin korostaa ja tietoisuutta toimintatapojen tärkeydestä lisätä. Jokaisella toimijalla on lapsen asioissa sama tavoite, lapsen etu, mutta siitä huolimatta kehitettävää löytyi. Lastensuojelulaitosten salassapitovelvollisuuden koettiin hankaloittavan yhteistyötä tiedonkulussa. Lapsen tilanteen vakauttaminen nähtiin asettumisena, jota strukturoidun arjen jatkuminen, hoitosuhteiden ylläpitäminen sekä omaohjaajuuden korostaminen edesauttavat. Koulun tehtäväksi nähtiin se, että kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi saisi tarvitsemansa tuen ja avun koulunkäyntiin, mieluiten enemmän tukea kuin tarvitsisi. Haastatellut olivat yhtä mieltä siitä, että tilanteen vakautuessa lapsen oireilu myös yleensä aluksi pahe- nee.</p> <p>Opinnäytetyö tuotti tietoa sekä kokemuksia yhteistyön toimivuudesta, vakauttamisvaiheen kokemuksesta sekä kehittämisehdotuksista.</p>		
<p><u>Asiasanat</u> Lastensuojelu, lastensuojelulaitos, alakoulu, vakauttaminen, yhteistyö</p>		

Author Helin, Tea	Type of Publication Master's thesis	Päivämäärä October 2020
	Number of pager 71	Language of publication: Finnish
Title of publication Stabilizing the child's circumstances - the collaboration between primary schools and child welfare centers		
Degree programme in Social Services		
<p>The purpose of this thesis was to examine how child welfare centers and elementary schools operating in a municipality in Satakunta region view the collaboration between the two and also how the circumstances of a child are stabilized. The aim was also to improve teachers' knowledge of child welfare centers and the living conditions there. The purpose of improving the knowledge was to ease the work of each side. This study is qualitative and the data was collected by personal and informal theme interviews.</p>		
<p>The results indicate that all sides have very little knowledge of the child at the beginning of the custody. This emphasizes the importance of communication. The collaboration of elementary schools and child welfare centers was seen important in order the child to rehabilitate. The parties were mainly satisfied in the current collaboration but in spite of it was seen that some parts of it needed highlighting. Increasing the awareness of the policies was also seen as a target of improvement. When it comes to the child's matters each operator has the same goal which is the child's best interests. Despite this consensus it was seen important to develop certain aspects. Confidentiality principle in child welfare centers was seen as a hindrance in the co-operation and communication. Stabilizing the child's circumstances was seen as settling down which is contributed by continuing a structured daily life, sustaining the care relationship and emphasizing the importance of the child's key worker. The interviewees felt that it was the schools' duty to offer as much support for the studies as possible for the child, preferably even too much. All of the interviewees agreed that when the child's circumstances stabilize it usually affects negatively first in the child's symptoms.</p>		
<p>This thesis produced information and experiences of the functionality of the collaboration, the experiences of the stabilization phase and development targets.</p>		
Keywords Child protection, child welfare center, primary school, stabilization, cooperation		

1 JOHDANTO.....	5
2 LASTENSUOJELU	8
2.1 Lastensuojelun tukitoimet.....	9
2.2 Lapsen sijaishuolto ja huostaanotto	10
2.2.1 Sijaishuolto - lastensuojelulaitos.....	13
3 KOULUN TEHTÄVÄ LASTEN OIKEUKSIEN TOTEUTTAMISESSA	15
3.1 Oppilaan tuki.....	16
3.2 Lastensuojelun ja koulun välinen yhteistyö – suuri merkitys lapselle	18
3.2.1 Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten mahdollisia ongelmakohtia koulunkäynnissä.....	20
3.3 Opettajien tärkeä rooli lasten asioissa perhetilanteiden moninaistuesssa	22
4 LAPSEN TILANTEEN VAKAUTTAMINEN YHTEISTYÖSSÄ ALAKOULUN JA LASTENSUOJELULAITOKSEN VÄLILLÄ.....	24
4.1 Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen taustojen ja kokemusten vaikutus lapsen käyttäytymiseen	27
5 HAASTATTELUTUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	29
5.1 Menetelmäkuvaus.....	29
5.2 Haastattelujen toteuttaminen.....	30
6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN	32
6.1 Alakoulujen rehtorien haastattelut.....	32
6.1.1 Yhteistyön aloittaminen lastensuojelulaitoksen lapsen tullessa alakouluun	33
6.1.2 Tärkeäksi koetut asiat yhteistyössä lastensuojelulaitoksen kanssa	35
6.1.3 Mitä tietoa lastensuojelusta kaivataan opettajille?	39
6.2 Lastensuojelulaitosten kasvatustohtajien haastattelut	40
6.2.1 Yhteistyön aloittaminen koulun kanssa sijoitetun lapsen tullessa lastensuojelulaitokseen	40
6.2.2 Lapsen tilanteen vakauttaminen lastensuojelulaitoksen näkökulmasta, yhteistyö koulun kanssa lapsen tilanteen vakauttamiseksi	45
6.2.3 Tärkeäksi koetut asiat yhteistyössä koulun kanssa.....	48
6.2.4 Kasvatustohtajien vastaukset rehtorien kysymyksiin lastensuojelusta	50
8 POHDINTA.....	58

LÄHTEET

LIITTEET

1 JOHDANTO

Olen työskennellyt lastensuojelussa ja olen myös omalta osaltani huomannut lastensuojelulaitosten ja koulujen välisen yhteistyön haastavuuden. Koen aiheen mielenkiintoiseksi sekä tärkeäksi jo valmiiksi haastavassa tilanteessa olevan lapsen ja hänen tulevaisuutensa kannalta. Opettaja kohtaa työssään useita erilaisia lapsia, joilla on yhä enemmän toisistaan poikkeavat lähtökohdat. Tämä liittyy lasten perhemuotojen ja taustojen muuttumiseen sekä perheiden kasvatus- ja elämäntyylien muuttumiseen. Opettajilta odotetaan yhteistyökykyä eri toimijoiden kanssa sekä laajaa osaamista ja tietämystä. (Launonen & Pulkkinen 2004, 176.) Opinnäytetyössäni haastattelin erään satakuntalaisen kunnan alakoulujen rehtoreita sekä kahden lastensuojelulaitoksen kasvatusjohtajaa.

Lastensuojelulaitosten ja koulujen välistä yhteistyötä oli jo lähdetty kehittämään ja tapaamisia oli järjestetty kunnassa, johon opinnäytetyön tein. Opinnäytetyössä selvitin laadullisen tutkimuksen keinoin lastensuojelulaitosten ja alakoulujen välisen yhteistyön mahdollisia pulmakohtia ja ratkaisuja. Lisäksi työssäni tuli selvittää, mitä kukin osapuoli näki tärkeänä tässä yhteistyössä lapsen tilanteen vakauttamista ajatellen. Tavoitteena oli kehittää yhteistyötä. Lisäksi opinnäytetyön tarkoituksena oli lisätä koulun henkilökunnan tietoisuutta lastensuojelulaitoksista sekä lastensuojelutyöstä. Työni tarkoituksena oli osoittaa kehittämiskohteet ja haastateltujen näkemykset tärkeistä asioista yhteistyössä, jotta työskentely olisi mahdollisimman tehokasta ja lapsen edun mukaista. Haastateltujen kokemusten perusteella tein tuloksista koonteja ja esitin työni etänä alakouluille. Opinnäytetyöni aihe on ajankohtainen, tärkeä ja lisäksi aihetta on jo tutkittu. Opinnäytetyöni edesauttaa kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen tilanteen vakautumista yhteistyön sekä tietoisuuden lisäämisen kautta. Tietoisuuden lisäämisellä koulun henkilökunnan valmiudet kohdata sijaishuollon lapsi enemmän tämän tarpeita huomioiden lisää kaikkien valmiuksia laadukkaaseen työn jälkeen sekä yhteistyöhön.

Alakoulujen rehtorit ja lastensuojelulaitosten kasvatusjohtajat ovat opinnäytetyön tutkimusjoukko ja heidän haastattelunsa ovat itse tiedonhankintaa kirjallisuuden lisäksi. Hyödynnän tehdyissä koonneissani sekä alan kirjallisuutta, että tehtyjä haastatteluja. Lastensuojelun ja koulun termien avaaminen työssäni antaa ymmärrystä käsiteltävälle

aiheelle. Jotta yhteistyö koulun ja lastensuojelulaitosten välillä olisi onnistunutta, tulisi yhteistyötavoista olla sovittu ja molemmilla osapuolilla olla kokemus toimivasta yhteistyöstä. Kasvatuskumppanuudesta on tehty paljon tutkimuksia ja opinnäytetöitä, mutta ne koskevat lähinnä varhaiskasvatusta. Kasvatuskumppanuus ja yhteistyö ovat suuressa osassa käsittelemääni aihetta.

Opinnäytetyö lähti liikkeelle tammikuussa 2020. Tätä ennen olin saanut toimeksianton erään kaupungin rehtorilta oltuani häneen yhteydessä opinnäytetyön aiheen toivossa. Lähdin liikkeelle haastattelurungon tekemisestä ja kolmen alakoulun rehtorin henkilökohtaisesta haastattelusta. Näiden haastatteluiden jälkeen siirryin haastattelemaan kahden opinnäytetyössä mukana olleen lastensuojelulaitoksen kasvatusjohtajaa. Kehittämistyöhöni liittyivät siis alakoulujen rehtorit sekä lastensuojelulaitosten kasvatusjohtajat. Alakoulujen erityisopettajia en päätenyt haastattelemaan, sillä se olisi laajentanut merkittävästi tutkittavaa aihetta. Päädyin henkilökohtaisiin haastatteluihin metodina, koska se on mielestäni luonteva molemmille osapuolille. Vallitseva koronatilanne vaikutti yhteistyöhön, haastatteluihin. Yksi haastatteluista täytyi hoitaa puhelimitse ja yhteydenpito tapahtui pääasiassa sähköpostin tai puheluiden välityksellä. Näiden seikkojen lisäksi yhtä rehtoria en tavoittanut kevään aikana ollenkaan, joten hän jäi tutkimuksen ulkopuolelle.

Lastensuojelulaitoksessa asuva kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi kantaa taakkanaan mahdollisesti jo monia traumaattisia kokemuksia ja tästä syystä onkin todella toivottavaa, ettei niitä syntyisi enää lisää. Jokainen lapsi Suomessa viettää suuren osan elämästään koulussa ja koululla on loppujen lopuksi suuri vastuu myös kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen tulevaisuuden eväiden antamisesta. Koulunkäynti ei ole helppoa, mikäli taakkana on kotoa murheita ja tämä tulisi työskentelyssä huomioida. Toisaalta opettajilla on vastuu vain lasten opettamisesta, mutta ymmärrys ja moniammatillinen yhteistyö muiden tahojen kanssa on tärkeä osa työtä. Koulu tekee tiivistä yhteistyötä lapsen kodin kanssa, joka on sijoitetun lapsen tilanteessa esimerkiksi lastensuojelulaitos ja sen ohjaajat. Sana vakauttaminen tai lapsen tilanteen vakauttaminen ovat usein käytössä, kun puhutaan sijoitetun lapsen asioista myös koulumaailmassa. Nämä eivät ole koulun henkilökunnalle yhtä selkeitä asioita kuin lastensuojelussa työskenteleville, joten pyrin myös avaamaan opinnäytetyössäni vakauttamista terminä sekä käytännössä.

Aloitan opinnäytetyöni ensin kertomalla lastensuojelusta, sen tarjoamista tukitoimista, sijaishuollosta sekä lastensuojelulaitoksesta ja siitä siirryn koulun puolelle sekä sijoitetun lapsen tilanteen vakauttamiseen käsitteenä. Tästä jatkan haastatteluun tutkimusmetodinä ja käyn läpi haastattelut sekä niiden tulokset. Opinnäytetyössä myös koulujen rehtorit saivat kysyä haastattelujen kautta lastensuojelulaitosten kasvatustoimijoilta heitä askarruttavista asioista liittyen lastensuojelulaitosten arkeen. Näihin on vastattu lastensuojelulaitosten kasvatustoimijoiden toimesta. Näiden koonnit löytyvät myös työstäni. Suurella osalla opinnäytetyötäni oli itse esitys, jossa prosessin kertomisen lisäksi pyrin lisäämään opettajien tietoisuutta lastensuojelusta sekä sijoitettujen lasten kanssa työskentelystä.

2 LASTENSUOJELU

Lastensuojelun ydin on lapsen kehityksen ja terveyden turvaamisessa kuten myös niitä vaarantavien elementtien poistamisessa. Lapsen perhe on ensisijainen asia lastensuojelussa ja lapsen oikeuksia tulee kunnioittaa kaikessa työskentelyssä. Toistuvasti kriisiytyvissä perheissä lastensuojelulla voi olla rooli koko lapsen elämän ajan ja mahdollisesti jopa monessa eri sukupolvessa. (Bardy 2013, 73.) Lapsen oikeudet lastensuojelussa artikkelikokoelmassa viitataan lastensuojelulain 1§:ään, jossa lapsen vanhempien ja muiden lapsen läheisten ihmissuhteiden rinnalla myös julkinen valta osallistuu lapsen huolenpitoon. Julkinen valta nähdään tässä tapauksessa esimerkiksi kouluna, päiväkotina ja neuvolan palveluina. (Hakalehto ym. 2016, 23.) Lastensuojelun työntekijöiden tekemä interventio lapsen elämään saattaa vaikuttaa lapsen koulunkäyntiin, mutta kouluongelmat ovat myös usein lastensuojelun väliintulon taustalla (Heino & Oranen 2012, 220).

Lastensuojelun tehtävää ja työskentelyä määrittävät lastensuojelulaki sekä lapsen edun turvaaminen sekä valvominen. Lain päämääränä on lapsen kasvuolojen kehittäminen, huoltajien tukeminen kasvatuksessa sekä lapsen huollon turvaaminen kaikissa olosuhteissa. Lisäksi lastensuojelulain tavoitteina on lapsen edun vaaliminen, perhekeskeisyys sekä lapsen fyysisen ja psyykkisen koskemattomuuden turvaaminen. Lastensuojelun tehtävänä on myös tukea lapsen vanhempia ja muita lapsen kasvatuksesta vastuussa olevia tahoja. (Berg-Toroi 2012, 255-256.) Lastensuojelu on lakiin säädettyä toimintaa ja sen täytyy aina noudattaa lapsen oikeuksien sopimusta. Lasten turvallisten kasvuolojen ja kehityksen turvaaminen ovat lastensuojelulain turvaamia asioita. Nämä turvataan edistämällä lasten ja nuorten hyvinvointia vaikuttamalla kasvuoloihin ja kehittämällä palveluja kasvatuksen tukemiseksi ongelmia ehkäisevästi sekä turvaamalla lapsi- ja perhekeskeisen lastensuojelun perheen tukemisesta avohuollon keinoin aina huostaanottoon saakka. Huostaanottoihin päädytään jopa ilman asianomaisten tahtoa, mutta se on äärimmäistä. Lastensuojelulain tehtävänä on huolehtia yhteiskunnan yleisistä oloista ja ehkäisemällä sekä korjaamalla koko perheen sekä lapsen ongelmia. (Bardy 2013, 71.)

Lastensuojelun tai sosiaalihuollon asiakkuus voi alkaa usein lapsen itsensä tai hänen vanhempiensa avunpyynnöstä. Myös perheet voivat eri tahojen kanssa ottaa yhteyttä sosiaalipalveluihin, jolloin perheen tuen tarve arvioidaan. Lisäksi asiakkuus voi alkaa myös lapsesta huolissaan olevan henkilön tekemästä lastensuojeluilmoituksesta. Syinä avuntarpeelle voi olla esimerkiksi perheen elämäntilanteen muutos, vanhempien psyykkiset ongelmat tai päihteiden käyttö, väkivaltaisuus perheessä. Lisäksi lapsi tai nuori voi itse tehdä asioita, jotka ovat hänelle haitallisia, esimerkiksi koulunkäynnin laiminlyöminen tai päihteiden käyttö. Yhteydenoton jälkeen sosiaalihuollon työntekijä arvioi ilmoituksen ja kartoittaa lapsen ja koko perheen tilanteen. Perheen ja lapsen tilanteesta johtuen selvitys on joko sosiaalihuoltolain mukainen palvelutarpeen selvitys tai lastensuojelutarpeen selvitys. Mikäli perhe hyötyy sosiaalihuoltolain asiakkuudesta, tulee heistä omasta tahdostaan sellaisia. Mikäli lapsen tilanne kaipaa lastensuojelullista tukea, alkaa lastensuojelun asiakkuus. Tämä asiakkuus voi alkaa, vaikka lapsi tai perhe sitä vastustaisi. (Lastensuojelu.info.)

Jotta hyvän hallinnon perusteet lapsen ja nuoren kohdalla täyttyisivät, olisi viranomaisten oltava tietoisia lapsen oikeuksista sekä lapsen eri kehitysvaiheista. Lisäksi viranomaisilla on oltava halua kohdata lasten erityiset tarpeet. (Hakalehto ym. 2016, 32.)

2.1 Lastensuojelun tukitoimet

Lastensuojelun tukitoimia ovat avohuollon palvelut, sijaishuolto sekä jälkihuolto. Avohuollon palveluihin kuuluvat esimerkiksi taloudellinen tukeminen, perhetyö, tukihenkilötyö, lapsen sijoittaminen avohuollon tukitoimena yksin tai perheen kanssa. Lastensuojelun tukitoimien antaminen edellyttää asiakkuutta lastensuojelussa, jolloin lastensuojelun asiakkaalle laaditaan aina myös lapsen henkilökohtainen asiakassuunnitelma. Tukitoimien edellyttäminen vaatii aina suunnitelmallista työtettä lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä. (Berg-Toroi 2012, 256.)

Mikäli lapsen etu niin edellyttää, on lastensuojelun sosiaalityöntekijän tehtävä kiireellinen sijoitus kodin ulkopuolelle. Tämä ei tarkoita huostaanottoa vaan lapsen tilapäistä

turvaamista, mutta käytännössä kiireellinen sijoitus voi johtaa lopulta myös lapsen huostaanottoon. Kiireellistä sijoitusta säättää lastensuojelulaki 38§, ja sen mukaan lapselle tulee järjestää kiireellisesti sijaishuoltona hänen tarvitsemansa hoito ja huolto, mikäli hän on välittömässä vaarassa lastensuojelulain 40§:n mukaisesti. Lain 38§:n mukaan kiireellinen sijoitus voidaan perustaa siihen, että huoltajat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lasta, esimerkiksi humalatilan vuoksi. Näissä tilanteissa lapsi usein palautetaan kotiin ja perhettä voidaan kiireellisen sijoituksen päättämisen jälkeen tukea lastensuojelun avohuollon tukitoimin. Myös esimerkiksi lapsen kiireelliseen sijoituksen voi johtaa lapsen päihteidenkäyttö, rikokset, itsetuhoinen käytös tai häneen kohdistunut pahoinpitely. Lapsi voidaan kiireellisesti sijoittaa perhe- tai laitoshuoltoon tai hänen etunsa mukaisesti muulla tavalla. Kiireellinen sijoitus kestää pääsääntöisesti 30 vuorokautta, mutta sitä voidaan jatkaa lapsen etua ajatellen vielä seuraavat 30 vuorokautta. (Hakalehto 2018, 411-412.)

2.2 Lapsen sijaishuolto ja huostaanotto

Mikäli avohuollon tukitoimet ovat perheen ja lapsen kohdalla riittämättömiä turvaamaan lapsen kasvua ja kehitystä, voidaan lapsi ottaa huostaan ja sijoittaa kodin ulkopuolelle sijaishuoltoon. Sijaishuollossa oleva lapsi on sijoitettuna joko sijaisperheeseen tai lastensuojelulaitokseen. Mikäli perusteet huostaanotolle ovat poistuneet tai kun lapsi täyttää 18-vuotta, purkautuu myös huostaanotto. (Berg-Toroi 2012, 260.)

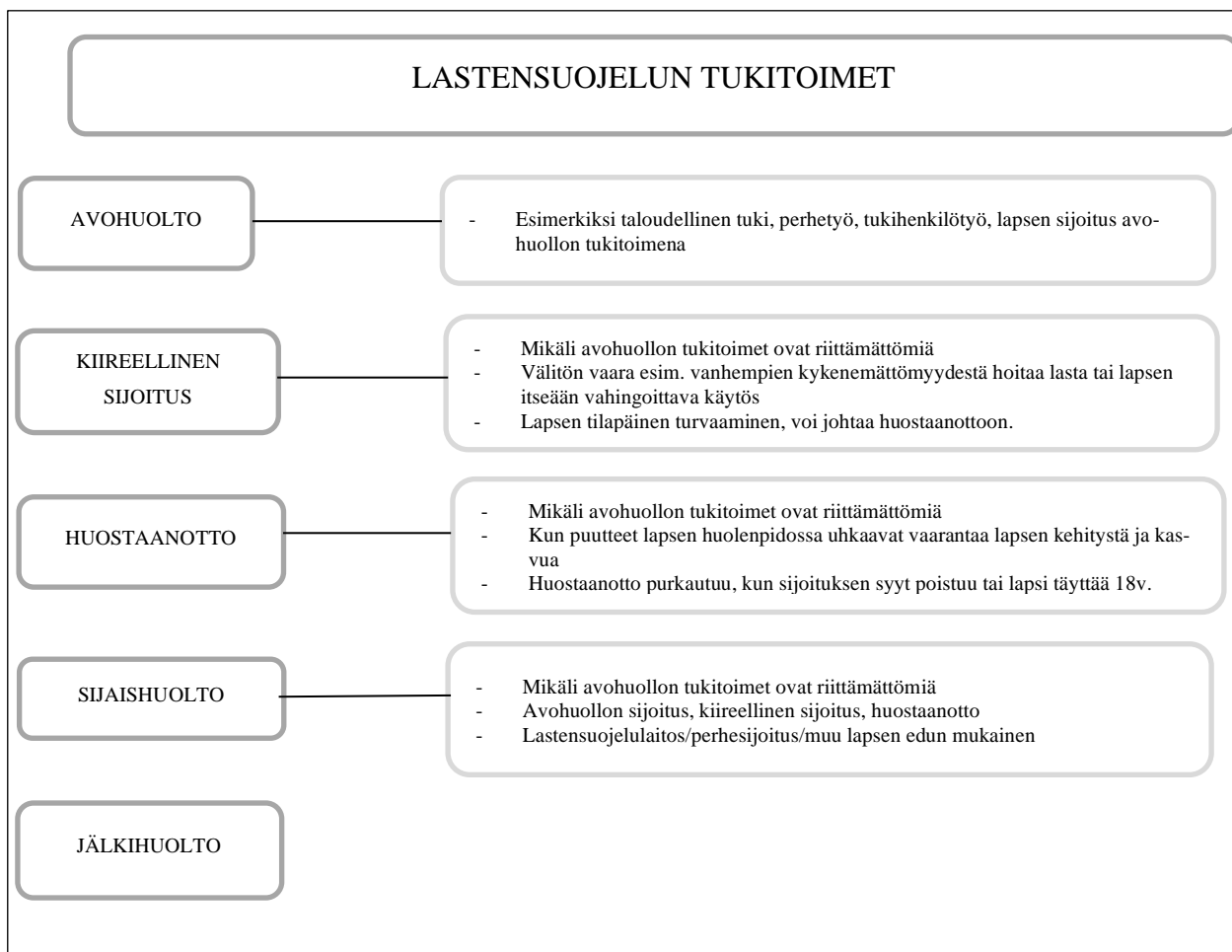
Lastensuojelulain 40§:n mukaan huostaanottoon voidaan päätyä, mikäli lapsen huolenpidossa näkyy puutteita tai lapsen kasvuoloissa uhkaavat vakavasti vaarantaa hänen terveyttään tai kehitystään. Huostaanottoon voidaan myös päätyä, mikäli lapsi itse on vaarantanut terveyttään ja kehitystään. Huostaanoton edellytyksenä on se, että perheelle on tarjottu sitä ennen avohuollon palveluita ja on todettu, että ne eivät ole perheelle ja lapselle riittäviä tukitoimia. Näiden lisäksi lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän on arvioitava, että lapsen sijaishuolto on lapsen edun mukaista ja päättää sijaishuoltopaikka myös sen mukaisesti. (Hakalehto ym. 2016, 26.) Pienten lasten huostaanotot liittyvät usein lapsen huoltajien päihteiden käyttöön, perheväkivaltaan, mielenterveyden ongelmien laiminlyöntiin sekä kyvyttömyyteen huolehtia lapsesta. Teini-iässä tapahtuneet huostaanotot ovat usein seuraamusta lapsen koulunkäynnin

laiminlyömisestä, lapsen psyykkisestä oireilusta tai rikollisesta toiminnasta. (Heino ym. 2012, 225-226.)

Joidenkin lasten turvallisen ja hyvän lapsuuden turvaamiseksi on parempi asua muualla kuin biologisten vanhempien luona. Kun lastensuojelulain lapsen kodin ulkopuolisen sijoituksen edellytykset täyttyvät, on lapsella oikeus tulla kiireellisesti sijoitetuksi tai jopa huostaanotetuksi. Lapsen asioista vastaavalla sosiaalityöntekijällä on oikeus nämä toimet lapsen kohdalla toteuttaa, jotta lapsen etu pystytään turvaamaan. (Hakalehto ym. 2016, 135.) Hakalehto kirjoittaa, että vaikka lastensuojelun tehtävät liittyvät yleisesti ottaen lapsen turvallisuuden ja hyvinvoinnin turvaamiseen yhdessä vanhempien kanssa, on toiminnassa silti kyse viranomaisen oikeudesta ja velvollisuudesta puuttua lapsen perheenjäsenten oikeudelliseen asemaan, julkista valtaa käyttäen. Lastensuojelulle on tyypillistä avun ja tuen sekä kontrollin ja pakkokeinojen rinnakkaisuus. (Hakalehto ym. 2016, 26-27.)

Sijaishuollolla tarkoitetaan lastensuojelulain 49 §:n mukaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai väliaikais määräyksellä toteutetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä muualla kuin lapsen biologisessa kodissa. Sijaishuoltoa voidaan järjestää laitoshoidona, perhehoitona tai muulla lapsen tarpeiden vaatimalla tavalla. Lasta turvaavat säännökset ovat samat riippumatta sijaishuoltopaikasta. Se, kumpaan lapsi päätetään sijoittaa, riippuu lapsen tarpeista. Ainoastaan rajoitustoimenpiteet ovat poikkeavat näissä sijaishuoltomuodoissa, sillä rajoitustoimenpiteitä voi soveltaa ainoastaan laitoshuollossa. (Hakalehto ym. 2016, 135-136.)

Lapsen sijoituspäätöksen tekijän, eli lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän sekä lapsen sijaishuollon järjestäjän on ymmärrettävä, että pelkästään lapsen sijoittaminen sijaishuoltoon rajoittaa lapselle kuuluvia perus- ja ihmisoikeuksia. Lapsen sijoittamisesta sijaishuoltoon ja sijaishuollon toteuttamisessa on kyse viranomaisen tai sen toimeksiannosta toteuttavasta julkisen vallan käytöstä, joten sijaishuollossa oleva lapsi on erityisessä asemassa ja lapsen oikeudet on turvattava koko sijaishuollon ajan. (Hakalehto, ym. 2016, 138.)

KUVIO 1, lastensuojelun tukitoimet lähdekirjallisuuteen perustuen

Olen koonnut yllä olevaan kuvioon lastensuojelun tukitoimet ja kertonut niistä lyhyesti. Jälkihuoltoa en avaa enempää, koska se ei koske alakouluikäisiä lapsia, joita työni koskee. Sijaishuollolla on meidän yhteiskunnassamme vaativa tehtävä ja se on ympärivuorokautisen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain nojalla väliaikaismääräyksen nojalla kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle. Lähtökohtana sijaishuollossa on se, että sillä pystytään tarjoamaan lapselle jotain enemmän tai paremmin, kuin se muissa olosuhteissa olisi mahdollista. Ammatillaiset huolehtivat kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten hyvinvoinnista ympäri vuorokauden. Lainsäädännön mukaan lapsen sijaishuolto on aina lähtökohtaisesti väliaikaista, eikä se tunne pysyvän sijaishuollon mahdollisuutta. Sen tavoitteena on tehdä itsensä tarpeettomaksi ja pyrkiä siihen, että lapsi lähtee pois sen piiristä nopeasti. (Hoikkala & Lavikainen 2015, 17.)

2.2.1 Sijaishuolto - lastensuojelulaitos

Sen, ketä lapsen sijaishuoltoa järjestää, on velvollisuus huolehtia lapsen oikeuksien toteutumisesta lastensuojelulaitoksessa järjestävässä sijaishuollossa, missä puututaan lapsen merkittäviin perus- ja ihmisoikeuksiin. Lapsen asioista vastaavalle sosiaalityöntekijälle kuuluu myös muita velvollisuuksia sijaishuollon aikana ja kaikessa sosiaalihuollon toteuttamisessa vaativassa työssä on kyse merkittävästä julkisen vallan käytöstä ja perustuslain 2§: 3. momentin mukaan kaiken on perustuttava lakiin ja sen noudattamiseen. (Hakalehto ym. 2016, 134.)

Lasten turvallisen ja heidän tarpeisiinsa vastaavan sijaishuollon turvaamiseksi sijaishuollossa olevaan lapseen kohdistetaan joissain tilanteissa rajoituksia lastensuojelulain 11 luvun mukaisesti. Rajoitukset voivat perustua lapsen itsensä tai jonkun toisen henkilön suojaamiseen. Lastensuojelulain mukaisia rajoitustoimenpiteitä ovat henkilön tarkastus, aineiden ja esineiden haltuunotto, omaisuuden ja lähetysten tarkastaminen ja lähetysten luovuttamatta jättäminen, kiinnipitäminen, liikkumisvapauden rajoittaminen, eristäminen ja erityinen huolenpito. Rajoitustoimenpiteitä tehdessä on aina muistettava, että niissä puututaan lapsen itsemääräämisoikeuteen ja perusoikeuksiin. Sijaishuollossa asuvaa lasta ei tule koskaan verrata kotona asuviin, eikä heidän rajoittamisensa ole tarkasteltavissa samasta lähtökohdasta yhdessä biologisten vanhempiensa kanssa asuvien lasten kanssa. Sijaishuollossa oleviin lapsiin kohdistettavien toimenpiteiden on oltava aina lainmukaisia, koska silloin sijoitetut lapset ovat julkisen vallankäytön kohteena. Lastensuojelulaitoksessa asuvan lapsen kanssa on pyrittävä siihen, ettei lastensuojelulaissa tarkoitettuihin rajoitustoimenpiteisiin tulisi turvautua usein. Tarvittaessa lasta rauhoitetaan olemalla hänen kanssaan eri huoneessa, kuin sijaishuoltopaikan muut lapset. (Hakalehto ym. 2016, 150-151.)

Lapselle asetetaan sijaishuollossa myös kasvatuksellisia rajoituksia, jotka tukevat lapsen turvallista ja hyvää kasvua sekä kehitystä ja ne ovat myös luonnollisesti osa lapsen kodin ulkopuolista asumista. Näihin lapsella on jopa oikeus, koska sijaishuollossa olevalla lapsella on oikeus saada sijaishuollossa hyvää hoitoa ja huolenpitoa ja tähän kuuluvat lapselle tarvittaessa annettavat kasvatukselliset rajat. (Hakalehto ym. 2016. 157.)

Riitta Laakson artikkelissa kirjassa ”Lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa” hän viittaa 2009 tekemäänsä tutkimukseensa ja kertoo lastensuojelulaitostyön olevan monia arkisia kohtaamisia ja huolehtimista niin ihmissuhteista kuin hygieniastakin. Lisäksi hän listaa läsnä olemisen. Lastensuojelulaitostyö on Laakson aineiston perusteella hoidollisen ja kasvatuksellisen työn lisäksi huolehtimista, arjen pyörittämistä, asioiden hoitoa ja lasten seurassa olemista. Hän on käyttänyt tutkimuksessaan termiä ”arkinen huolenpito” kuvaamaan lastensuojelulaitokselle työskentelylle ominaista luonnetta. (Laakso 2012, 134.) Lastensuojelulaitoksessa korostetaan usein yhdeksi tavoitteeksi lapsen turvallisen arjen turvaamista. Tämä voi kuulostaa pieneltä ja vähäpätöiseltä tavoitteelta, mutta se pitää sisällään huomion siitä, että laitokseen sijoitetun lapsen arki on yleensä ollut paljon piirteitä, jotka on katsottu olevan lapselle vaarallisia tai haitallisia. Turvallisuus on jotain sellaista, jota ei sijoitetuilla lapsilla ole ollut, se on ollut uhattuna tai ehdollista. (Laakso 2012, 135.)

Kun yläasteikäinen lapsi otetaan huostaan, on yhtenä tavoitteena usein peruskoulun loppuun saaminen. Tämä johtuu suurelta osalta siitä, että huostassa olleiden osallistuminen tutkintoon tähtääviin koulutuksiin on paljon pienempää kuin muilla saman ikäisillä nuorilla. Huostassa olleet käyvät muita ikätovereitaan enemmän ammattikoulua, mutta taas lukiossa tai yliopistossa opiskelu on harvinaista. (Heino, Oranen 2012, 223.) Sijaishuollossa lapsen tarpeisiin vastaamisen keskeisenä välineenä ovat hyvät ihmissuhdetaidot, hyvä kohtaaminen, vuorovaikutus sekä niistä syntyvä luottamus. Arjessa tarpeisiin vastaamisessa on keskeistä lapsen kuunteleminen. (Hoikkala ym. 2015, 28.)

3 KOULUN TEHTÄVÄ LASTEN OIKEUKSIEN TOTEUTTAMISESSA

Perusopetuslaissa säädetään perusopetuksesta sekä oppivelvollisuudesta, kunta on velvollinen järjestämään opetusta kaikille sen alueella asuville lapsille. Kunta voi järjestää perusopetuksen itse, hankkia ne laissa erikseen mainitulta perusopetuksen järjestäjältä tai sitten yhdessä muiden kuntien kanssa. (Helander 2015, 98-99.)

YK:n lapsen oikeuksien sopimus korostaa myös lapsen oikeuksien toteutumisen tärkeyttä koulussa. YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan koulun toiminta on järjestettävä niin, että siellä huolehditaan kaikkien sen oppilaiden ihmisoikeuksista. Lisäksi koulun tulisi kasvattaa oppilaitaan ymmärtämään oikeuksiensa merkityksen. Oppivelvollisuus suoritetaan yleensä koulussa, jolloin oppivelvollisuus merkitsee oppilaalle velvollisuutta osallistua itse opetukseen huolimatta omasta haluttomuudestaan tai kouluympäristössä kokemista ongelmista huolimatta. Oppivelvollisuudesta seuraa koulun vastuun korostuminen oppilaan hyvinvoinnin ja muiden oikeuksien toteuttajana. Oppilaan ja hänen opettajansa välinen ihmissuhde on hyvin henkilökohtainen ja tämä tekee oppilaan haavoittuvaiseksi opettajan määräämille toimille. Opettajan eettisissä periaatteissa korostetaan velvollisuutta toimia tahdikkaasti, kun lapsen persoonaa tai yksityisyyttä käsitellään. Opettajalla on suuri vastuu oppilaan opettamisen lisäksi myös tämän asianmukaisen ja lainmukaisen kohtelun osalta. Opetustoimessa on huolehdittava siitä, että lapsi kohdataan ikätasonsa mukaisella tavalla ja opettaja edustaa etenkin lapsen oikeuksia ja etuja. (Hakalehto 2018, 302-303.)

Koululla on keskeinen rooli lasten elämässä useiden vuosien ajan. Opetustoimi on vastuussa siitä, että jokaisen lapsen perus- ja ihmisoikeudet ovat turvattuja ja asianmukaiseen oikeus opetukseen toteutuu. Muiden julkisten palvelujen osuus lapsen elämässä on selkeästi vähäisempi. Esimerkiksi terveydenhuollossa, lastensuojelussa ja poliisissa lasten oikeuksiin, kuten edun toteutumiseen ja osallisuuteen, on lainsäädännön ja käytännön tasolla kiinnitetty huomiota enemmän, kuin opetustoimessa. (Hakalehto 2015, 51.)

Koulussa opettajien ja opetustoimen muun henkilökunnan tulee yksittäisen oppilaan tai opetusryhmän etua arvioidessa ottaa huomioon lastensoikeuksien sopimuksen eri artiklat. Kun lapsen etua toteutetaan, on otettava huomioon myös lasten syrjimättömyys sekä osallisuus, jotka ovat lapselle turvattuja perus- ja ihmisoikeuksia. Lisäksi koulumaailmassa muita tärkeitä lapsen oikeuksia ovat laadukas opetus, oikeus opetuksen maksamattomuuteen, oikeus turvalliseen oppiympäristöön, oikeus tukeen opetuksessa, oikeus opiskeluhooltoon, sanan- ja uskonnonvapaus, henkilökohtainen koskemattomuus, yksityisyyden ja omaisuuden suoja. (Hakalehto 2018, 299-230.)

3.1 Oppilaan tuki

Erityistä tukea tarvitseva oppilas on oikeutettu saamaan maksutta opetukseen osallistumisen edellytykseksi tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetuspalvelut, erityiset apuvälineet tai erityiseen tukeen liittyvät palvelut perusopetuslain 31.1§:n edellyttämällä tavalla. Mikäli oppilas on saanut erityisen tuen antamista koskevan päätöksen, määrätään siinä myös oppilaan mahdollisista avustajapalveluista. Kun oppilas tarvitsee avustajaa tai tehostettua tukea, tehdään siitä aina hallintopäätös. Kun oppilas saa koulunkäyntiavustajan, on tämän tehtävänä tukea oppilasta niin, että tämän itsenäisyys ja omatoimisuus korostuvat. (Hakalehto 2018, 319.)

Opetus on aina suunniteltava kaikille oppilaille sopivaksi ja lähtökohtana on jokaisen yhdenvertainen mahdollisuus oppimiseen. Jokaista oppilasta tulee tukea hänen vaati-mallaan tavalla. Perusopetuslain erityistä tukea koskevan sääntelyn tavoite on, että jokainen oppilas saa riittävän ja oikea-aikaisen tuen oppimiselle ja kasvulle. Tuen taso ja oppilaan tukimuodot määräytyvät tapauskohtaisesti. Oppilaan tuki on järjestetty kolmiportaisesti ja se käsittää tukiopetuksen ja osa-aikaisen erityisopetuksen sekä erityisopetuksesta ja muusta perusopetuslain mukaan annettavasta tuesta koostuvan erityisen tuen. Perusopetuslain 16.2 §:n mukaan oppilaalla on mahdollisuus saada osa-aikaista tukiopetusta muun opetuksen ohella ja siitä tulee ilmoittaa aina oppilaan huoltajalle. Mikäli osa-aikainen erityisopetus ei riitä ja oppilas tarvitsee oppimisessaan säännöllisemmin tukea, on hänelle järjestettävä tehostettua tukea perusopetuslain 16 a §:n mukaisesti. Tällä tarkoitetaan oppimisen ja kasvun yksilöllisempää, pitkäjäksoisempää ja vahvempaa tuen järjestämistä oppilaalle. Tehostettua tukea on esimerkiksi

pienryhmäopetus, opetuksen yksilöllinen ohjaus, osa-aikainen erityisopetus, tukiope-
tus, opiskeluhuollon tuki, avustajapalvelut. Oppilaan on velvollisuus saada tehostettua
tukea, mikäli sen katsotaan olevan tarpeellista pedagogisen arvion perusteella. (Haka-
lehto 2018, 324-325.)

Mikäli tehostettu tuki ei riitä, annetaan oppilaalle erityistä tukea. Se sisältää erityis-
opetuksen ja muun perusopetuslain mukaan annettavan tuen. Erityinen tuki järjeste-
tään oppilaan etu ja opetuksen järjestämisedellytykset huomioiden muun opetuksen yh-
teydessä tai osittain tai kokonaan erityisluokalla tai muussa siihen soveltuvassa pai-
kassa. Erityisen tuen antamisesta tehdään hallintopäätös, johon voi hakea muutosta.
Jotta päätös voidaan tehdä, tulee opetuksen järjestäjän hankkia selvitys oppilaan ope-
tuksesta vastaavilta henkilöiltä ja hankkia opiskeluhuollon ammattihenkilökunnan
kanssa yhteistyönä selvitys oppilaan saamasta tehostetusta tuesta ja kokonaistilan-
teesta sekä tehdä arvio näiden perusteella erityisen tuen tarpeesta. (Hakalehto 2018,
327-328.)

Koulussa puhutaan kolmiportaisesta tuesta, jonka ensimmäisessä vaiheessa tuki kos-
kee kaikkia oppilaita ja kyse on tavanomaisimmillaan pelkästä tukiopetuksesta. Oppi-
laiden edistymistä seurataan ja tarvittaessa tukitoimia tulee lapselle lisää. Toisessa por-
taassa puhutaan tehostetusta tuesta. Siitä on kyse silloin, kun oppilaalla on jatkuva tu-
entarve ja hän tarvitsee useita tuen muotoja. Tällöin mahdollistetaan oppilaan mahdol-
lisuus saavuttaa yleiset oppimistavoitteet. Kolmannessa tasossa puhutaan erityisen
tuen piiristä. Sen piirissä oleva oppilas voi opiskella osa- tai kokoaikaisesti erityisopet-
tajan johtamana. Hän voi saada tarvitsemansa tuen omaan luokkaansa tai pienryhmä-
opetuksena, missä hän saa henkilökohtaisempaa opetusta. (Pesäpuu ry. Sijoitettu lapsi
koulussa.)

Tarja Heino ja Mikko Oranen kertovat Lasten erityishuolto ja -opetus kirjassa, että
Vinnerjung pääsi Skofalm-projektissaan sellaiseen lopputulokseen, että sijoitettujen
lasten koulunkäynti piti nostaa lapsen hoidon keskiöön. Hänen näkemyksensä mukaan
sijoitettujen lasten tulisi saada tiiviimpää tukea koulunkäyntiin, sillä heillä on tarve
sille enemmän kuin valtaväestöllä. (Heino ym. 2012, 235.) SISUKAS-
työskentelymallin innoittajana on tämä kyseinen Skolfam-malli, joka on ollut ruotsa-
laisessa lastensuojelun perhehoidossa käytössä. Mallin avulla on tutkitusti saatu

onnistumisia sijoitettujen lasten koulunkäynnin tukemisesta monitoimijaisen tiimin kartoitettua psykologisesti ja pedagogisesti alakouluikäisen sijoitetun lapsen tuentarpeet. Mallissa lapselle tehdään oppimissuunnitelma, jota päivitetään kahden vuoden ajan noin kolmen kuukauden välein. Tämän jälkeen lapselle tehdään uudelleen kartoitukset ja koulunkäyntiä seurataan puolivuositain tai tarvittaessa useammin peruskoulun loppuun saakka. Työskentelytavan pääpaino on lastensuojelun, kodin ja koulun välisen yhteistyön tiivistämisessä, sekä yhteisen ymmärryksen rakentamisessa. Lisäksi tiedonkulku oletettavasti mallin aikana paranee ja lapsen oppimisympäristö rakentuu paremmin lapsen tarpeita vastaavaksi. Yleisopetuksessa opiskelevalle lapselle laki ei edellytä oppimissuunnitelman laatimista, mutta SISUKAS-toimintamallissa tämä opetussuunnitelma esitetään laadittavaksi myös yleisen tuen piirissä olevalle kodin ulkopuolelle sijoitetulle lapselle. (Pesäpuu ry. Sijoitettu lapsi koulussa.)

3.2 Lastensuojelun ja koulun välinen yhteistyö – suuri merkitys lapselle

Koulun ja lastensuojelun välinen yhteistyö on tärkeää, sillä koulun henkilökunta näkee suuren osa lasten arkipäivästä ja parhaassa tapauksessa koulun henkilökunnalla on useiden vuosien tuntemus oppilaasta. Koulun henkilökunnan merkitys on lapselle merkittävä niin koulussa kuin vapaa-ajallakin. Lastensuojelun työ ei voi olla koulun työskentelyä korvaavaa, vaan kyse on kumppanuudesta ja yhteistyöstä lapsen asioissa. Tässä kumppanuudessa ja yhteistyössä on yhteinen päämäärä: lapsen hyvinvoinnin edistäminen. (Berg-Toroi 2012, 253.)

Bardyn kirjassa erityisopettaja Eija Reinikainen kertoo, että jokaisesta lapsesta täytyy pitää ja häntä täytyy kannustaa sekä innostaa. Hän on vakaasti sitä mieltä, että lapsen kunnioittaminen ja arvostaminen ovat tärkeintä opettamisessa. Kun koulun aikuiset eivät tunne lapsia eivätkä lapset aikuisia, pienistäkin yhteen törmäyksistä saattaa tulla erityislapsen tuottamisen piirre. Tällöin lapsen auttamisesta saattaa kasvaa muuri lapsen ympärille, kun joukko asiantuntijoita voi jäädä tietämättömäksi siitä, miten lapsi kokee tilanteen ja mikä pulmien taustalla on. Samassa kirjassa Ville Turkka, joka puhuu lasten kanssa työskentelevien ammattilaisten välittämisen puolesta, kertoo mielipiteensä opettamisesta. Hänen mielestään lapsille tulee opettaa välittämistä omasta

itsestä silloin, kun he eivät sitä ole oppineet. Tämä kaikki alkaa tunteiden tunnistamisesta. (Bardy 2013, 77.) Lastensuojelussa ja esimerkiksi opettajien työssä on tarpeen pysähtyä tutkimaan, missä asennossa on suhteessa omaan itseensä ja muihin. Ammatillisen identiteetin tutkiminen ja kehittäminen ovat lastensuojelussa selviytymisen ehto ja siihen tarvitaan tottumusta pohtia omaa toimintaa ja ajattelua. (Bardy 2013, 77.)

Koulun palveluiden tulee edistää koulun ja kodin välistä yhteistyötä ja koulutoimen tulee tarjota apua lasten kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi sekä poistamiseksi. (Berg-Toroi 2012, 261.) Lastensuojelulla on yleensä kontakti lapsen vanhempiin ja heillä voi olla pidempiaikaista tietoa lapsen elämästä kuin koululla. Sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista säädetyn lain mukaiset vaitiolo- ja salassapitosäädökset estävät lastensuojelun henkilökuntaa jakamasta tiedossa olevaa informaatiota perheen arjesta, mutta vanhempien luvalla voidaan ne ottaa esimerkiksi kouluneuvottelussa esille. (Berg-Toroi 2012, 264-265.)

Perusopetuslain 41 pykälä turvaa sen, että opetuksen järjestäjällä on oikeus saada maksettua välttämättömät opetuksen järjestämiseksi olevat sosiaali- ja terveydenhuollon tiedot. Nämä tiedot tulee viranomaiselta, sosiaalipalveluiden tai terveydenhuollon palveluiden tuottajilta tai ammattihenkilöiltä. (Perusopetuslaki 21.8.1998/628, 41§.)

Heino ja Oranen viittaavaa Uskomme sinuun. – usko sinäkin (2012) teokseen, jossa kerrotaan usein tiedonkulkuun ja salassapitoon liittyvät ongelmat tulevat puheeksi, kun pohditaan syitä sille, miksi opetuksen tukijärjestelmät eivät toimi lastensuojelun asiakkaina olevien lasten kohdalla. On kuitenkin niin, että lainsäädäntö lähtee siitä, että huollon ja opetuksen järjestämiseksi tarittavat tiedot voidaan siirtää salassa pidon estämättä ja se mahdollistaa työskentelyn helpommin. On tärkeää, että lapsi voi olla mukana suunnittelemassa koulunkäyntiä ja sen aloittamista sekä tietojen siirtoa. On vältettävä sitä, että oppilaan selän takana tehtäisiin jotain. Joku lastensuojelulaitoksessa asuva lapsi saattaa toivoa, että hän saa itse kertoa luokalleen asiat, toinen saattaa toivoa, että opettaja kertoo kaikilla. On kuitenkin ensiarvoisen tärkeää, että koko luokkaa valmistellaan, aikuiset sopivat aikuisten asiat keskenään. Lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä vastaa lapsen asioista mm. tukitoimien kirjaamisessa, asiakassuunnitelmassa. Koulu laatii oman suunnitelman oppilaan opetuksen järjestämisestä. Yhteistyössä tärkeintä on huolehtia siitä, että nämä eri suunnitelmat ovat samaan suuntaan

tähtäviä ja että kaikki osapuolet ovat tietoisia toiminnalle asetetuista tavoitteista. (Heino ym. 2012, 241-242.) Tarkkaa kohtaa laissa ei ole siitä, mitkä asiat katsotaan opetuksen kannalta välttämättömiksi. Jokaisen tulee itse perustella sitä, miksi tieto on opetuksen kannalta välttämätöntä. Se, että lapsi on huostaanotettu ja sijoitettu, on koululle välttämätön tieto. Lapsen huoltajalla säilyy huoltajuus huostaanotosta riippumatta ja heillä on tästä syystä oikeus kuulla lapsensa koulunkäyntiin liittyvistä asioista. Sosiaalityöntekijä on se taho, jolta voi varmistaa, että kenellä kaikilla on tiedonsaantioikeus lapsen asioissa. Sijoitetun lapsen koulunkäyntiinkin liittyvissä asioissa päättää viime kädessä hänen asioistaan vastaava sosiaalityöntekijä. Lastensuojelulaitoksen työntekijät hoitavat käytännön asiat koulun kanssa ja päättävät arkeen liittyvistä asioista ja ratkaisuista. (Pesäpuu ry. 2015.) Lastensuojelulain (13.4.2007/417, 50§) mukaan tulisi lapsen koulunkäyntiin liittyviä tukitoimien pohtimista suorittaa jo sijoituksen valmisteluvaiheessa. Lisäksi tulisi selvittää, miten tuki käytännössä koulussa sitä tarvitsevalle lapselle järjestetään. (Heino ym. 2012, 221.)

3.2.1 Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten mahdollisia ongelmakohtia koulunkäynnissä

Erityisesti kotinsa ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on useimmiten vaikeuksia koulunkäynnissä. Lisäksi he tutkitusti kokevat kotona asuvia ikätovereitaan useammin koulukiusaamista sekä väkivaltaa. Lisäksi kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat hyvinvointikyselyn mukaan jääneet koululta tarjotun avun ulkopuolelle ikätovereitaan enemmän. (Ikonen, R. Hietämäki, J. Laakso, Riitta. Heino, T. Seppänen, J. Halme, N. 9/2017.) On siis erityisen tärkeää huomioida sijoitettujen lasten tarpeet ja se, etteivät ne jää huomioimatta. Tutkimusten mukaan kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat muita suuremmassa riskissä ali suoriutua ja syrjäytyä koulupolulta. Lisäksi suurena riskinä on jäädä vaille ammattitutkintoa. (Pesäpuu ry. Sisukas-malli.)

Lastensuojelun sijaishuollossa olevat lapset eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaikka heitä yhdistää jokin kasvua tai kehitystä vaarantanut tekijä. Monen huostaanotetun lapsen asiat sujuvat kaikesta huolimatta yhtä hyvin, kuin ikätovereillakin. Toisilla taas summautuvat kasvuympäristön riskitekijät. Yksilöllinen ja ennakkoluuloton kohtaaminen sekä arviointi ovat välttämättömiä kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten kanssa

työskennellessä. (Heino ym. 2012, 239.) Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset toivovat, että heidät nähtäisiin tavallisina lapsina, omina itsenään. Kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, muuttuu hänen koko elämänsä. (Heino ym. 2012, 240.)

Tyypillisimmät vaikeudet sijoitetuilla lapsilla ilmenevät lapsen tunne-elämän puolella sekä vuorovaikutussuhteissa. Lisäksi kielellinen kehitys saattaa olla ikätasosta jäljessä, mikä johtuu puutteellisesta vuorovaikutuksesta varhaisessa iässä alkaen. Lisäksi turvattomasti kiintynyt lapsi on usein vaikeuksissa sekä myönteisten että kielteisten tunteidensa kanssa ja saattaa tulla väärinymmärretyksi. Tämä voi usein johtaa jopa lapsen syrjäytymiseen. Tällöin lapsen kanssa työskenteleviltä vaaditaan jaksamista ja rohkeutta nähdä lapsen oireilun taakse ja samalla lasta tukien. Lapsen kanssa voidaan opetella tunnistamaan tunteita tai käydä yhdessä erilaisia vaikeita sosiaalisia tilanteita läpi. On muistettava, että hankalastikin käyttäytyvä lapsi tahtoo tulla hyväksytyksi. Koulun on mahdollista toimia korjaavana sekä eheyttävänä kokemuksena lapselle, jolla on turvaton kiintymyssuhde taustamörkönään. (Pesäpuu ry, sisukas-malli.) Osa vaikeasti traumatisoituneista lapsista on psyykkisesti todella hauraita. Heillä on vaikeuksia tunnistaa toisten tunnetiloja. Joskus heillä on suuria stressitiloja, jolloin pienikin ärsyke nostaa esiin kohtuuttoman voimakkaan tunnereaktion. (Sinkkonen ym. 2015, 160-161.)

Vaikeissa oloissa kasvaneilla lapsilla voi ilmetä erinäisiä kehitysviivästymiä tai puutteita vuorovaikutuksessa. Koulussakin on kuitenkin huomioitava, että jokainen lapsi on yksilö ja on varottava yleistämistä. Opettajat saattavat vaatia sijoitetulta lapselta vähemmän, jonka vuoksi lapsi voi tulla muiden oppilaiden silmätikuiksi. Opettajat ja koulun muu henkilökunta voivat tarjota myönteisiä korvaavia kokemuksia lapselle, esimerkiksi tukemalla lapsen omia voimavaroja, tällöin voidaan ennaltaehkäistä riski-kehitystä. Opettajille ja koulun henkilökunnalle on olemassa täydennyskoulutuksia lapsen tarpeiden ja käyttäytymisen ymmärtämiseen. (Pesäpuu ry, sisukas-malli.)

Tuija Siljamäki kertoo artikkelissa, että sijoitetuilla lapsilla voi olla taakkanaan useita hylkäämiskokemuksia tai muita järkyttäviä tapahtumia. Näistä taustoista johtuen lapsilla voi olla stressioireista johtuvia keskittymisvaikeuksia, univaikeuksia tai jopa pelkoja. Noin puolella sijaishuollon lapsista on kouluvaikeuksia ja moni heistä ali suorittuu kouluelämässä. Nämä lapset tarvitsevat tukea päästäkseen yli kokemastaan ja

saadakseen koko potentiaalinsa käyttöön. Psykologi ja Pesäpuu ry:n projektipäällikkö Christine Väliavaara kertoo samaisessa artikkelissa siitä, että koulun rooli sijoitetun lapsen elämässä on merkittävä. Hän kertoo sijoitetuilla lapsilla olevan paljon vahvuuksia ja sinnikkyyttä ja tiedetään, että rankoistakin kokemuksista huolimatta kolmasosa ihmisistä selviää elämästään hyvin itsenäisesti. (Siljamäki 2015.)

Sijoitettujen nuorten ajatuksia koulusta on selvitetty ja selvisi, että negatiivisina asioina kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset ovat nähneet muutot, koulujen vaihdot, leimaamisen, erilaisuuden, opettajien asenteet, sokeuden, huonon tiedonkulun, kiusaamisen, väkivallan, päihteet, pelon, yksinäisyyden, arvottomuuden tunteen, osaamattomuuden, vihan, ahdistuneisuuden sekä avun puutteen. Positiivisina asioina taas: joustavuus, tuki, pienryhmät, välittäminen, ymmärtäväiset ja auttavat opettajat, luottamus, toiveikkaus, onnistumisen kokemukset, itsensä puolustaminen, kaverit, ohjaajat, sijaisvanhemmat, onnistuneet koulupalaverit. (Väliavaara C. & Niemelä H-L. 2019.)

3.3 Opettajien tärkeä rooli lasten asioissa perhetilanteiden moninaistuessa

Kirjoittajan, Suvianna Hakalehdon mukaan opettajien tulisi noudattaa eettisiä periaatteita ja edustaa ennen kaikkea oppijan oikeuksia sekä etuja. Lisäksi kirjoittajan mielestä jokaisen opetustoimessa työskentelevän tulisi saada koulutuksessaan riittävät valmiudet kohdata tilanteita, joissa on kyse oppilaan oikeuksista. (Hakalehto 2015, 51.)

Helena Rasku-Puttonen ja Anna Rönkä kertovat ”koulu kasvuyhteisönä – kohti muuttuvaa toimintakulttuuria”-kirjassa opettajan vuorovaikutusosaamisen tärkeydestä kouluelämässä. Opettajakoulutuksen tulisi pyrkiä muutokseen opettajien vuorovaikutuksen kehittämisessä. (Launonen ym. 2004, 175.) Lasten elämäntilanteet ovat moninaistuneet ja opettajat työskentelevät yhä erilaisempien tilanteiden parissa. Koulun opettajien kohtaamisten painoarvo on lisääntynyt, koska se edellyttää yhteisöllisyyttä ja verkostoitumista yhteiskunnan kanssa. Yhteiskunta odottaa opettajilta ja koululta aikaisempaa enemmän. Opettajien vuorovaikutustaidot ovat suuressa roolissa siinä, että lapset oppivat neuvottelukykyisiksi toimijoiksi. (Launonen ym. 2004. 176.)

Tahto tehdä toisin- kirjassa asiantuntijat pohtivat tulevaisuuden toimintamalleja ja kirjassa esitetään, miten lastensuojelun toimintaa muuttamalla saadaan aikaan uusia ja toimivia toimintatapoja. Kirjoittajien näkemyksen mukaan koulu on monessa eri tilanteessa neutraali ympäristö. Lastensuojelu ja sosiaalitoimi ovat asioita, johon liittyy yhä edelleen häpeän tunnetta, siksi olisikin hyvä kehittää toimintatapoja, jotka mahdollistaisivat yhteistyön ilman jännitteitä lapsen edun mukaisesti. (Pätäri, Ylikännö, Virtanen, Rousu, Kurttila 2018, 126-127.) Opettajien työskentelyn tärkeys näkyy siinäkin, että huostassa olleiden todennäköisyys suorittaa toisen tai kolmannen asteen koulutus on selkeästi ikätovereita pienempi. (Heino ym. 2012, 224.)

On nähty, että koulu on yksi suurimmista foorumeista, missä lapsen oikeus osallisuuden voi käytännön tasolla toteutua. Oppilaan näkemysten selvittäminen ja huomioiminen ovat kaikessa koulun toiminnassa todella tärkeällä sijalla. Koulun toiminnassa on kyse lähinnä tiedon välittämisestä lapselle sekä näkemysten esittämisestä. (Hakalehto 2018, 307-308)

4 LAPSEN TILANTEEN VAKAUTTAMINEN YHTEISTYÖSSÄ ALAKOULUN JA LASTENSUOJELULAITOKSEN VÄLILLÄ

Vakauttaminen nähdään olevan keskittymistä trauman jättämien kehollisten, emotionaalisten ja kognitiivisten oireiden vähentämiseen, eli siihen, kun henkilö kokee olevansa taas turvassa. Vakauttamista on tarpeellista tehdä monessa ihmissuhdetyössä, mutta etenkin lastensuojelutyössä. (Talentia 2017.)

Alatalo ja Kantoluoto viittaavat Uudistuva lastensuojelu— kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa julkaisun artikkelissaan vakauttamisen ja vakauttavan työotteen olevan kokonaisvaltaista ja jatkumollista lähestymistapaa. He kertovat, että tätä lähestymistapaa käytettäessä, on vakauttavaa toimintaa kaikki lapsen, nuoren ja perheen arkeen turvallisuuden tunnetta, ennakoitavuutta, rakennetta ja voimavaroja lisäävä ammatillinen tuki, vireystilan ja tunteiden käsittelyn valmiuksia vahvistava toiminta. (Alatalo & Kantoluoto 2018, 189.) Samassa artikkelissa Alatalo ja Kantoluoto kertovat, että opettajien on tärkeää tiedostaa ohjaustapojensa tärkeys ja mahdollisuudet lasta tukevana vakauttavana apuna. Opettajilla on käytössään opetuksessaan pedagogisia keinoja, jotka luovat lapsille turvallisuudentunteen ja uskoa omaan pärjäämiseen. Nämä ovat lasta tukevia ohjauksellisia keinoja, koska ne vahvistavat lapsen kokemusta. (Alatalo ym. 2018, 193.) Koulu on merkittävä lapsen arkea vakauttava toimintaympäristö. Lapselle koulun ennakoitava arki ja rutiinit ovat lapselle tärkeä arkea vakauttava asia. On myös alettu huomaamaan ennakoitien merkitys ja siihen panostamalla vältetään usein yllättäviä tilanteita, jotka ovat huonovointiselle lapselle haastavia. (Alatalo ym. 2018, 194.)

Lastenpsykiatrialla aiheuttaa ongelmia se periaate, jonka mukaan hoitoa voidaan tarjota lapselle vasta tilanteen vakauduttua. Lastensuojelussa työskentelevät tietävät, että jokaisen sijaishuollossa olevan lapsen tilanne ei vakaudu edes sijaishuolto paikassa. Sijaishuolto paikan löytäminen lapselle voi olla haastavaa, mikäli lapsen tilanne on akuutti ja hoitoa ei ole aloitettu. (Lastensuojelun keskusliitto 2016, 27.)

Ritva Ropponen kertoo ”Myötähäpeästä myötätuntoon” - teoksessa vakauttavan työskentelyn olevan vakavasti traumatisoituneen asiakkaan hoidossa haastava sekä

pitkäaikainen vaihe. Hän kertoo vakauttamisen tavoitteena olevan arkielämän valmiuksien, oireiden hallinnan saaminen sille tasolle, että se mahdollistaa normaalin elämän. Ihmissuhteiden tulee olla toipumista tukevia, eikä aiheuttaa henkilölle lisää kuormitusta. (Ropponen 2015, 331.)

Sijaishuoltoon päätyneet lapset ovat kokeneet ainakin kaksi traumaattista tapahtumaa elämänsä aikana. Ne tapahtumat, jotka ovat johtaneet kodin ulkopuolelle sijoittamiseen sekä itse sijoitus pois perheen luota. Lapsen kanssa työskentelevien ammattilaisten on hyvä tunnistaa lapsen varhaisten kokemusten vaikutus lapsen käytökseen, kasvuun, kehitykseen ja ymmärtää se, että lapsella on vaikeus jo kahden kodin välillä seilata. Lapsi on hyvä nähdä ainutkertaisena yksilönä eikä vain sijoitettuna lapsena, jota varjostavat eri riskitekijät. (Pesäpuu ry, sisukas-malli.)

Koulussa aikuiset viettävät lapsen kanssa aikaa enemmän lasten vanhemmat koko päivän aikana. Tästä syystä tämä ympäristö on oleellinen tekijä lapsen kehityksen ja mahdollisen kuntoutumisen kannalta. (Pätäri ym. 2018, 123.) Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen oireilut ovat usein seuraamusta lapsen sopeutumisyrityksistä poikkeavaan ympäristöön. Usein strategia, joka toi jonkinlaisen turvallisuuden tunteen kotona, ei toimi kodin ulkopuolella. Tästä johtuen lapsi joutuu usein kahnauksiin toisten lasten tai aikuisten kanssa eriävän käytöksensä vuoksi. Lasten kanssa työskentelevät ammattilaiset ovat pääasiassa yhtä mieltä siitä, että lasten oireilu on lisääntynyt ja aggressiivisuus on tätä myötä myös moninaistunut. Lapsilla on erilaisia raivokohtauksia, jotka ovat hallitsemattomia. Hallitsemattoman käytöksen lisäksi saattaa käytös myös olla arvaamatonta. (Sinkkonen ym. 2015, 151.) Kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi on kokenut monta kiintymyssuhteen katkosta ja pettymystä vuorovaikutussuhteissaan. Lapsen tulee päästä käsittelemään menetykset ja hylkäämiset, sekä niihin liittyvät vihantunteet sekä syyllisyydet. Syyllisyyttä aiheuttaa lapsen pelko siitä, että hän oisi itse aiheuttanut hylkäämiset, eli sijoituspaikkojen muutokset. Tästä syystä lapsi kokee, että on arvoton ja huono. Mikäli sijoituspaikkoja on monia, on myös lapsen arvottomuuden tunne todella syvällä ja syntyy kierre, jossa lapsi uuvuttaa rajulla ongelmakäyttäytymisellään häntä hoitavat aikuiset. Tässä tilanteessa hoidon tavoitteena tulisi olla sijoituksen katkeamisen estäminen. (Sinkkonen ym. 2015, 251.)

Kun lapsi sijoitetaan kodin ulkopuolelle, mullistuu hänen elämänsä. Koulun vaihtamiset ja katkokset saattavat lapsen kohdalla olla toistuvia. Koulu on lapselle kuitenkin tärkeä kehitysympäristö ja sijaishuollon lapsille tulisi tämä ensisijaisesti turvata. Muu-
tostilanteissa arjen jatkuminen on tärkeää ja tästä tulisi myös koululla huolehtia. Eri-
tyisen tärkeää on, ettei lapsen asioista vastaavia työntekijöitä vaihdeta ilman painavaa
syytä, koska lapsella on oikeus rakentaa pysyviä suhteita myös koulumaailmassa. Si-
jaishuollossa kasvava lapsi tuo koulumaailmaan laajan verkoston aikuisia. Sijaishuol-
topaikan työntekijät ovat lapsen ja koulun arjen kannalta tärkeitä ihmisiä ja heillä on
tärkeä rooli, kun suunnitelmia lapsen koulunkäynnin tukemisessa tehdään ja toteute-
taan. (Heino ym. 2012, 240.)

Kasvatuskumppanuus on sijoitetun lapsen kohdalla äärimmäisen tärkeää, sijoitetun
lapsen koulunkäynnin ja tätä kautta syrjäytymisen ehkäisemisen vuoksi. Kasvatus-
kumppanuus on edellytys sijoitetun lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen tukemi-
selle. Kasvatuskumppanuuden nähdään toteutuvan, kun kaikilla lapsen asioissa työ-
kentelevillä on yhdessä muodostettu näkemys lapsen parhaasta. Yhteiset sopimukset
siitä, miten sijoitetun lapsen kanssa toimitaan ja luontevat kuulumisten vaihdot lapsen
kanssa toimivien aikuisten kesken antavat lapsen elämään vakautta ja turvallisuuden
tunnetta. Parhaimmillaan kasvatuskumppanuus näyttää eri toimijoille sen, että kenen-
kään ei tarvitse selviytyä yksin, vaan vastuu jakautuu kullekin oman erityisosaami-
sensa käyttöön. (Pesäpuu ry, sisukas-malli.)

Kun lastensuojelulaitoksen työntekijät puhuvat lapsen turvattomuudesta, he liittävät
sen aikaisempiin huolenpidon vakaviin puutteisiin, arjen ennakoimattomuuteen sekä
siihen, ettei lapsi voi luottaa läheisiin ihmisiinsä. Samalla siihen liittyy aikuisen vastuu
ja tehtävä huolehtia lapsen perustarpeista ja mahdollistaa lapsen koulunkäynti ja nuk-
kuminen. (Laakso 2012, 135.) Tämä sisältää siis arjen vakauttamista terminä.

Jahnukaisen toimittamassa kirjassa Riitta Laakso viittaa Ingrid Höjerin kirjoitukseen
(2003, 224), jossa puhutaan lasten huolenpitovajeesta, siitä kun lapset eivät ole saaneet
riittävää huolenpitoa lapsena aikuiselta. Kun nämä lapset tulevat lastensuojelulaitok-
seen, näkyy se monin eri tavoin: lapsen konkreettisena hoitamattomuutena, likana,
vaatetuksen puutteena, mutta myös sosiaalisena sekä emotionaalisen puutoksena.
Huolenpito ei ole ainoastaan materiaalista, vaan se kertoo myös lapselle, että hänestä

välitetään ja häntä arvostetaan. (Laakso 2012, 135.) Muutostilanteissa arjen jatkuvuuden turvaaminen on tärkeää ja siitä tulisi myös koulussa huolehtia. Erityisen tärkeää on, ettei lapsen asioista vastaavia työntekijöitä vaihdeta ilman hyvin painavaa syytä. (Heino & Oranen 2012, 240.)

4.1 Kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen taustojen ja kokemusten vaikutus lapsen käyttäytymiseen

Lapsena tullut kiintymyssuhde on suuressa merkityksessä koko elämän ajan. Jokaisella, joka on vastuussa sijoitetun lapsen kasvatuksesta, tulee olla tietämystä kiintymyssuhteista sekä niiden vaikutuksesta käyttäytymiseen. Kiintymyssuhteita ymmärrettäessä voidaan ymmärtää paremmin myös toisten käyttäytymistä ja toimia sen mukaan. Kiintymyssuhteella tarkoitetaan lapsen ja tämän ensisijaisen huoltajan välistä tunnesäätelysuhdetta, missä aikuinen säätelee lapsen tunteita ja sisäistä tilaa sekä pitää ne hallittavalla alueella. Lapsen tunteisiin vastattaessa oikea-aikaisesti, muodostuu turvallinen kiintymyssuhde. Näin kiinnittynyt lapsi on joustava ja kestävä voimakkaita tunteita paremmin, kuten myös mielihyvää ja pahaa oloa. (Pesäpuu ry.)

Kaikilla sijoitetuilla lapsilla ei ole jostain syystä kiintymyssuhde muuttunut turvaliseksi. Lapsen hoito on kotona voinut olla puutteellista tai jopa pelottavaa ja tällöin lapsen säätelykyky on ylittynyt toistuvasti. Lapsella ei ole ollut tunteiden säätelyapua tarjolla, joten lapsi on traumatisoitunut. Kiintymyssuhteen laadulla on vaikutusta lapsen minäkuvaan, sekä muihin ihmisiin ja vuorovaikutussuhteisiin suhtautumiseen. Turvattomasti kiintyneillä lapsilla voi esiintyä viivästymiä erilaisissa fyysisissä, sosiaalisissa, emotionaalisissa, kielellisissä ja kognitiivisessa kehityksessä. Tällöin puhutaan kehityksen palapelistä. Siinä turvattomasti kiintyneen lapsen kokemusmaailmasta johtuen kehitys ei välttämättä ole ikätasoista jokaisella osa-alueella. (Pesäpuu ry.)

Lasten sijaishuoltoajan aikuisten on hyvä olla tietoisia kiintymyssuhteiden luonteesta ja erityispiirteistä, jotta he voivat tarjota lapsille korjaavia ja korjaavia vuorovaikutuskokemuksia. Paremmalla kiintymyssuhteen edellytys on se, että lapsi on voinut kunnolla koetella sijaishuoltoajan aikuisia ja senkin jälkeen todeta, että häntä ei siitä huolimatta hylätty. (Sinkkonen & Tervonen-Arnkil 2015, 156-157.) Tunnetuin

seuraamus vaihtuvista sijaishuoltopaikoista on reaktiivinen kiintymyssuhdehäiriö. Tässä kiintymyssuhteen laadun seurauksessa lapsi on estynyt ja vetäytyvä, eikä tarvitse aikuisen läheisyyttä tai lohdutusta, vaikka olisi satuttanut itsensä tai olisi peloisaan. Toinen tyypillinen häiriö on estoton vuorovaikutuksen häiriö, jossa lapsi lähestyy tuntemattomia, kiipeää vieraiden syliin eikä tarvitse aikuisen läsnäoloa vaarallissakaan tilanteissa. Näiden lasten varhaiset kiintymyssuhteet ovat hauraita ja parasta hoitoa näille lapsille on se, että sijoituspaikkojen vaihtuvuus loppuu ja lapsi saa pysyvän paikan. On osoitettu, että näillä häiriöillä on seuraamuksena usein mielenterveydenhäiriöitä. (Sinkkonen ym. 2015, 157-158.)

Lastensuojelun sijaishuollon asiakkaat, kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset eivät ole yhtenäinen ryhmä, vaikka heidän taustansa saattavat olla samanlaiset. Heitä kuitenkin yhdistää jokin kasvuun tai kehitykseen liittyvä vakava vaara tai riski. Huostaanottoon liittyy paljon mielikuvia ja ennakkoasenteita, mutta monen sijoitetun lapsen kohdalla asiat sujuvat kuten kenellä tahansa samaan ikäluokkaan kuuluvalla. Yksilöllinen ja ennakkoluuloton arviointi on ensisijaisen tärkeää jokaisen lapsen opetuksen kohdalla. Tärkeää on unohtaa oppilaan oppimisen edellytyksiä ja niihin mahdollisesti liittyviä asioita yhden tulkinnan, kuten esimerkiksi lastensuojelun asiakkuuden, kautta. Oranen ja Heino kertovat esimerkkinä Tildemanin 2011 tutkimusryhmän tilanteesta, jossa tunnilla levottomasti käyttäytyvä laitoksessa asuva lapsi saattaa olla ahdistunut vanhempien päihdeongelmien vuoksi, hänellä voi olla neurologisia ongelmia tai hän voi yksinkertaisesti tarvita silmälasit. (Heino ym. 2012 236.)

5 HAASTATTELUTUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyöni on laadullinen, eli kvalitatiivinen tutkimus. Laadullisessa tutkimuksessa tietoa hankitaan kokonaisvaltaisesti ja siinä on tarkoituksena kuvata, ymmärtää ja luoda mielekkäitä tulkintoja ilmiöstä, jota tutkitaan. Tarkoituksena on pyrkiä aiheen syvälliseen ymmärtämiseen, jolloin tutkittavaa tai kehitettävää kohdetta voidaan tarkastella mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Aineistonkeruumenetelmäksi laadullisessa tutkimuksessa suositellaan haastattelua, jolloin tutkija voi luottaa myös omiin haastatteluissa tekemiinsä havaintoihin. Haastattelemalla voidaan saada aikaan kattava tieto kehittämistutkimukseen ja lisäksi pystytään luonnollisin keinoin, keskustelemalla, saamaan tieto haastateltavalta. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 161, 164.)

5.1 Menetelmäkuvaus

Arkikeskustelusta poiketen tutkimushaastattelulla on erityinen tarkoitus ja molemmilla osapuolilla on siinä tietyt roolit. Haastattelija on keskustelun tietämätön osapuoli ja haastateltavalla on haluttu tieto asiasta. Haastatteluun on ryhdytty tutkijan eli haastattelijan aloitteesta ja hän yleensä ohjaa ja suuntaa keskustelua. Haastattelulla on päämäärä ja haastattelijalla on intressi pyrkiä tähän päämäärään. Haastattelija kannustaa haastateltavaa vastaamaan, ohjaa keskustelua ja fokuoiteuu tiettyihin teemoihin keskustelun aikana. Haastattelija keskustelun alussa kertoo haastateltavalle omasta roolistaan, itse tutkimuksestaan sekä sen tavoitteesta. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 22-24.)

Päädyin puolistrukturoituun haastatteluun, tarkemmin sanottuna teemahaastatteluun. Puolistrukturoidussa haastattelussa tunnetuin on teemahaastattelu, missä käydään läpi tietyt teemat ja aihepiirit, mutta kysymysten muotoilu ja järjestys saattaa vaihdella (Ruusuvuori ym. 2005, 11). Teemahaastattelu oli minun mielestäni paras valinta, koska se antoi minulle haastattelijana vapauksia. Teemoitin kysymykset ja haastattelut olivat vapaamuotoisia. Joidenkin haastateltavien toiveena oli, ettei haastatteluja

nauhoitettaisi, joten niin ei myöskään tehty. Jokaista en vallitsevan koronatilanteen vuoksi pystynyt henkilökohtaisesti tapaamaan, vaan yksi haastattelu ja muu yhteydenpito pidettiin pääasiassa puhelimitse tai sähköpostitse. Lisäksi lastensuojelun kasvatustohtajat ovat omasta tahdostaan luotettavuuden lisäämiseksi tarkistaneet haastattelunsa.

Ikkunoita tutkimusmetodeihin kirjassa Eskola ja Vastamäki kertovat Hirsjärven ja Hurmeen mukaan teemahaastattelun olevan suosittu tapa kerätä laadullista tietoa. Eskola ja Vastamäki kertaavat myös teemahaastattelun ideasta, joka on tehokas tapa saada haastatteleamalla tietoa nopeasti. Kirjoittajien mukaan kyseessä on eräänlainen arkipäiväinen keskustelu, mutta sen sävy on vain ammatillisempi. (Aaltola & Valli 2007, 25.) Teemahaastattelussa aihepiirit haastattelulle ovat etukäteen määritellyt. Toisin kuin strukturoidussa haastattelussa, teemahaastattelussa ei ole etukäteen määritellyjä tarkkoja kysymyksiä. Haastattelijan tehtävänä on huolehtia siitä, että etukäteen sovitut ja määritellyt teemat käydään haastattelussa läpi, mutta laajuus ja järjestys saattaa vaihdella. (Aaltola ym. 2007, 27.)

5.2 Haastattelujen toteuttaminen

Haastattelut koostuivat neljästä osasta eri teemoja ja ne muodostuivat tietoperustan sekä käydyn aloituskeskustelun perusteella.

Teemat olivat lastensuojelulaitoksen ja alakoulun välisen yhteistyön aloittaminen, lapsen tilanne ja sen vakauttaminen yhteistyössä, kokemukset yhteistyötä sekä opettajien tietoisuuden lisääminen. Ensimmäisessä teemassa, yhteistyön aloittamisessa, kysyin haastateltavalta yhteistyön aloittamisen käytänteistä, rooleista, tavoitteesta sekä aikatauluista. Toisessa teemassa kysyin lapsen tilanteen vakauttamisesta, tiedon jakamisesta sekä toiveita yhteistyöhön lapsen tilanteen vakauttamista ajatellen. Kolmannessa teemassa kysyin asioita, jotka ovat haastateltavan mielestä yhteistyössä tärkeitä. Lisäksi kysyin toiveita siihen tai parannusehdotuksia. Neljännessä teemassa kysyin

rehtoreilta, mitä tietoa opettajat kaipaisivat lastensuojelulaitoksista ja lastensuojelulaitoksen kasvatusjohtajat vastasivat näihin kysymyksiin omissa haastatteluissaan.

Teemarunko näkyy liitteenä nro 1. Teemojen lisäksi esitin tarkentavia kysymyksiä haastattelun aikana. Haastattelujen oli tarkoitus toteutua niin, että ensin haastattelisin alakoulujen rehtorit ja sitten lastensuojelulaitosten kasvatusjohtajat. Tämä ei kuitenkaan onnistunut, koska en saanut kaikkia osapuolia kiinni. Lopulta sain kolme rehtoria ja kaksi kasvatusjohtajaa haastateltua.

Haastatteluun liittyvät ongelmatilanteet pyritään ehkäisemään mahdollisimman kattavilla kysymyksillä. Tarkentavissa kysymyksissä tulee välttää kysymysmuotoiluja, jotka ohjaisivat haastateltavaa tiettyihin vastauksiin. (Hyvärinen, Nikander & Ruusu-vuori 2017, 95.) Vastamäki ja Eskola kertovat ikkunoita tutkimusmetodeihin kirjassa siitä, että jo ensimmäisten haastattelujen jälkeen voi pitää tutkimuksessaan välianalyysin sekä mahdollisesti muuttaa haastattelun teemarunkoa haluttuun suuntaan. Ensimmäinen asia joka haastattelujen jälkeen tehdään, on niiden kirjoittaminen puhtaaksi, eli litterointi. Tämän voi tehdä monella eri tavalla, riippuen siitä, minkälaista analyysiä aineistoon soveltaa. Suppein tapa on purkaa haastattelusta vain ne oleellisemmat asiat, mitkä kokee tärkeimmiksi. (Aaltola ym. 2007, 41-42.) Päädyin purkamaan haastatteluista vain oleellisimmat osat opinnäytetyön tavoitetta ajatellen.

6 TUTKIMUKSEN SUORITTAMINEN

Tarkoitukseni oli suorittaa haastattelut niin, että ensin haastattelin jokaisen alakoulun rehtorin erikseen ennen lastensuojelulaitosten kasvatusjohtajien haastatteluja. Toivoin, että tällä tavalla jokaisen mielipiteen kuulemiseen jäi hyvin aikaa ja jokaisella oli tilaisuus rauhassa kertoa mielipiteensä ja näkemyksensä yhteistyöstä. Haastattelujen avulla sain mielestäni kattavan tiedon yhteistyön nykytilanteesta sekä kehittämistoiveista.

Päädyin haastattelemaan rehtoreita, koska he ovat ensisijaisesti lastensuojelulaitosten kanssa tekemisissä jo siitä hetkestä alkaen, kun tieto uuden lapsen tulemisesta kouluun tulee. Haastateltavat pidettiin anonymeinä, tämä pyyntö tuli lastensuojelulaitosten puolelta. Lisäksi päädyin olemaan nauhoittamatta haastatteluja, koska eräs haastateltava näin pyysi. Haastattelut koskivat lastensuojelulaitosten ja alakoulujen rehtoreiden välistä yhteistyötä, lasten tilanteen vakauttamisen tukemista sekä alakoulujen henkilökunnan tietoisuuden lisäämistä. Pääasiassa lastensuojelulaitosten kasvatusjohtajat tekevät yhteistyötä koulujen opettajien ja rehtoreiden kanssa, etenkin työskentelyn alkuvaiheessa. Kuitenkin myös ohjaajat ja lasten omaohjaajat ovat mahdollisuuksien mukaan yhteistyössä koulujen kanssa.

6.1 Alakoulujen rehtorien haastattelut

Tarkoitukseni oli haastatella neljän alakoulun rehtoria, mutta yksi jäi haastattele matta, koska en häntä tavoittanut. Kolmen rehtorin tapaaminen antoi kuitenkin kattavan kuvan alakoulujen näkemyksistä yhteistyöstä, toiveista sekä vakauttamisesta lastensuojelulaitosten kanssa. Lisäksi he antoivat hyviä ideoita siitä, mitä tietoa alakoulujen henkilökunta kaipaisi lisää lastensuojelulaitoksista sekä lastensuojelusta. He toivoivat, että opinnäytetyön jatkumona olisi alakoulujen henkilökunnalle niin sanottu koulutuksen pitäminen syksyllä 2020. Tämä vaihtui kuitenkin etänä suoritettavaksi esitykseksi, johtuen vallitsevasta koronatilanteesta. Rehtorit ovat opinnäytetyössä kirjattu ar1, ar2, ar3.

6.1.1 Yhteistyön aloittaminen lastensuojelulaitoksen lapsen tullessa alakouluun

Ensimmäisen teeman mukaisesti (teemarunko liite1) aloitin haastattelut yhteistyön aloittamisesta lastensuojelulaitoksen lapsen tullessa kouluun.

Ensimmäinen haastateltu rehtori kertoi koulun ja lastensuojelulaitoksen yhteistyön alkavan palaverilla, jossa siirretään koululle lapsen tiedot. Palaverissa on mukana lastensuojelun edustaja, rehtori, mahdollisesti tuleva luokanvalvoja sekä erityisopettaja. Lapsi ei ole tässä tapaamisessa yleensä mukana. Aloituspalaverissa on haastateltavan kertoman mukaan tarkoituksena käydä läpi ne tiedot, jotka lapsesta tiedetään sekä aikataulu, jolla lapsi siirtyy luokkaan. Lisäksi käydään läpi, kuinka pitkiä koulupäiviä lapsi tulee opiskelemaan. Edellisen koulun tulee siirtää lapsen pedagogiset asiakirjat välittömästi uuteen kouluun. Haastatellun rehtorin mielestä lastensuojelun byrokratia sekä koulutoimen byrokratia toimivat huonosti yhteen ja yleensä lapsen kohdalla lähdetään liikkeelle aivan alusta, lähes ilman mitään tietoja. Sen lisäksi, että sovitaan lapsen tutustuttamisesta kouluun, myös hänen tulevaa luokkaansa valmistellaan uuden oppilaan tulemiseen ryhmään. Työskentelyn aloittamisessa pyritään aina suunnitelmallisuuteen, mutta byrokratian vuoksi usein tärkeät tiedot lapsesta tulevat jälkijunnassa, jolloin ei aina ole tilaa pitkäaikaiselle suunnitelmallisuudelle. (a1r)

Myös toinen haastateltu rehtori kertoi lastensuojelulaitoksen kasvatusjohtajan yleensä ottavan yhteyttä ja kertovan, että uusi lapsi on tulossa oppilaaksi ja sovitaan aloituspalaveri järjestettäväksi. Yleensä oppilas tulee mukaan, joskus on tarpeellista tavata myös ilman lasta. Tämä on oppilaskohtaista ja tämän taustat vaikuttavat paljon toimintatapoihin. Osa lapsen tiedoista tulee lastensuojelulaitoksesta, mutta suurin osa näin alkuun aina edellisestä koulusta. Rehtori yleensä on edelliseen kouluun yhteydessä ja tiedot saadaan tätä kautta. Rehtorilla on kokemus, että usein koululla voi olla jopa enemmän tietämystä lapsesta kuin lastensuojelulaitoksella, riippuen tiedonkulusta ja siitä, onko sijoitus tehty kiireessä. Hän kokee myös ongelmalliseksi sen, kun työskentely yleensä aloitetaan ennen kuin kaikki tiedot lapsesta ovat tulleet, mutta heillä on velvollisuus opettaa lasta niillä tiedoilla kuin on. Lapsen koulun aloittamisesta keskustellaan yhdessä lastensuojelulaitoksen väen kanssa. Koululla on velvollisuus tarjota opetusta lapsen muuttaessa kuntaan, joten yleensä lapsi aloittaa nopeasti koulunkäynnin, mikäli on koulukuntoinen. Aloituspalaveriin tulee tarvittaessa mukaan jo lapsen

luokanvalvoja, mikäli on varma tieto lapsen tulevasta luokasta, ettei tule muutoksia ja tätä kautta pettymyksiä. Tämä riippuu usein siitä, onko lapsi perus- vai erityisopetuksen oppilas. (a2r).

Myös kolmas haastateltu rehtori kertoo yleensä lastensuojelulaitoksen kasvatusjohtajan ottavan yhteyttä ja ilmoittavan uuden sijoitetun lapsen tulosta kouluun opiskelemaan. Joskus myös lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on yhteydessä, mutta tämä on kunta kohtaista ja niin tapahtuu harvemmin. Jo tämän puhelun aikana selvittellään lapsen taustaa, mikäli lastensuojelulaitoksella on asiasta jotain kerrottavaa. Noin reilun viikon kuluessa keskimääräisesti lapsi aloittaa koulunkäynnin. Lastensuojelulaitoksella on rehtorin mukaan tietoa lapsesta niukasti, kun he soittavat koululle. Koska lapsen traumakuorma on huostaanotosta ja mahdollisesti sitä edeltävistä asioista johtuen iso ja lapsi tästä johtuen oireilee, on tärkeää yrittää saada lapsesta paljon tietoa etukäteen. Valitettavasti tiedot tulevat myös kolmannen haastatellun rehtorin mukaan jälkikäteen. Rehtori on yhteydessä lapsen mahdolliseen vanhaan kouluun pedagogisten asiakirjojen ja lapsen tietojen vuoksi. Lisäksi he pyrkivät olemaan yhteydessä myös lapsen asioista vastaavaan sosiaalityöntekijään, koska he antavat enemmän tietoa kuin lastensuojelulaitos vaitiolovelvollisuuden vuoksi. Hänen mielestään sosiaalityöntekijöitä on vaikea tavoittaa, mutta he ovat myös tärkeitä yhteistyökumppaneita. Tarvittaessa järjestetään vielä ennen koulun alkua palaveri, jossa mahdollisuuksien mukaan on myös lapsen sosiaalityöntekijä. Sosiaalityöntekijä arvioi, ketkä mukaan tulevat. Tämä koskee esimerkiksi lapsen biologisten vanhempien kutsumista mukaan tapaamiseen. (a3r).

*Koska lapsen traumakuorma on huostaanotosta ja
mahdollisesti sitä edeltävistä asioista iso ja
lapsi tästä johtuen oireilee,
on tärkeää yrittää saada lapsesta paljon tietoa etukäteen.
Valitettavasti tiedot tulevat kuitenkin jälkikäteen.*

Jokainen haastateltu rehtori kertoo, että lapsen tulevaa luokkaa valmistellaan uuden oppilaan tuloon. Toisena haastateltu rehtori kertoi haastattelussa, että luokkaa valmistellaan tulevaan oppilaaseen siten, että kerrotaan esimerkiksi hänen asuinpaikkansa, kenen viereen hän tulee istumaan ja pohditaan muutenkin hyviä käytöstapoja, kun uusi

tulee ryhmään. Tarvittaessa vaihdellaan koko luokan sijoittelua luokassa. Hän kokee, että tämä toimintatapa rauhoittaa luokan muut lapset, koska muutokset ovat rankkoja lähes kaikille. Koulun saamista papereista katsotaan, että tarvitseeko uusi oppilas ohjaajan ja sen mukaan toimitaan. Ohjaajan saaminen koululta ei kuitenkaan ole haastateltavan mukaan helppoa. Rehtori tekee lapsesta oppilaaksiottopäätöksen ja kirjaa hallintojärjestelmään tiedot lapsesta. (a1r) Myös toinen rehtori kertoo, että uuden oppilaan tulevaa luokkaa valmistellaan uuden oppilaan tuloon. Lapsille kerrotaan uudesta oppilaasta ja tiedot, jotka luokalle kerrotaan, päätetään aloituspalaverissa. Aloituspalaverissa kierretään myös koulun tilat ja käydään koulunkäyntiin vaikuttavat asiat läpi. (a2r). Kolmas haastateltu rehtori kertoo, että myös heillä luokkaa valmistellaan sijoitetun lapsen tuloon. Lapsesta kerrotaan ikä ja nimi. Lapsi ei yleensä tule tutustumaan mitenkään etukäteen luokkaan, vaan aloittaa saman tien opiskelun. Yleensä joku lastensuojelulaitoksen henkilökunnasta saattaa lapsen kouluun. (a3r)

6.1.2 Tärkeäksi koetut asiat yhteistyössä lastensuojelulaitoksen kanssa

Lastensuojelulaitosten kanssa rehtori kokee ongelmalliseksi työntekijöiden vaihtuvuuden. Hän tietää kuitenkin, että se asia ei tule muuttumaan, mutta se hankaloittaa työskentelyä. Informaatio esimerkiksi lapsen illan poikkeavasta kulusta ei kulje aina aamuvuoroon. Olisi koulun kannalta tärkeä tietää näistä etukäteen, koska lapsi saattaa oireilla kotona tapahtuneita asioita koulussa. Lisäksi rehtori kaipaa vuoropuhelua koulujen ja lastensuojelulaitosten välillä siitä, mitkä ovat koulutoimen resurssit ja valmiudet ottaa vaativia lapsia. Lisäksi rehtori toivoo, että koululle kerrottaisiin siitä, mitä heiltä kunkin lapsen kohdalla odotetaan ja miten he pystyisivät parhaansa mukaan auttamaan näitä lapsia, kun he eivät ole hoitava taho, vaan koulu. Lisäksi hänen mielestään olisi hyvä tietää, miten kunkin lapsen psyykettä pystyttäisiin tukemaan juuri kunkin lapsen edun mukaisesti. Toiveena olisi myös saada tietoa siitä, että miten lapsen tunteiden säätelyä pystyisi tukemaan ja mitä tehdä, kun lapsen tunteiden säätely pettää. Erityisopettajilla voi olla tähän opetuksessaan koulutusta, mutta lapsikohtaista tietoa ja apua tulisi olla enemmän. Sosiaaliset tilanteet ovat haastavia ja jokaista tulisi kannustaa ja nähdä positiiviset puolet. Rehtori kertoo, että koulu toivoisi ja kaipaisi jokaisen lapsen kohdalle tavoitteen tai päämäärän, johon pyritään. Koululle ei ole ensiarvoisen tärkeää tietää lapsen taustoista, vaan siitä, mikä auttaa lasta esimerkiksi

tyyntymään. Mikäli lastensuojelulaitoksessa työntekijät ovat huomanneet jonkin tilanteen auttavan lasta rauhoittumaan, toivoo koulu, että se jaettaisiin ja he saisivat apua koulussa tapahtuviin tilanteisiin. (a1r)

Toinen haastateltu rehtori toivoo myös, että koululle ilmoitettaisiin, mikäli lapsen elämässä on jotain tapahtunut, joka voi näkyä kouluarjessa. Näin he osaisivat reagoida nopeammin. Välillä näistä ilmoitetaan, mutta ei aina. Lapset ovat rikkinäisistä olosuhteista tulleet, joten muutokset elämässä näkyvät koulussa välittömästi. Lisäksi verkostotyöskentely on haastateltavan mielestä haastavaa. Hän kertoo, että on kokemus, että koululta otetaan tiedot, mutta koulu saa hyvin vähän tietoa. Hän kokee, että kun olisi enemmän tietoa lapsesta, olisi myös ymmärrystä enemmän. (a2r)

*Lapset ovat tulleet rikkinäisistä olosuhteista,
joten muutokset elämässä näkyvät koulussa välittömästi.*

Kolmannella haastateltavalla oli kokemus, että lapsella ei aina ole omaohjaajaa tai häntä ei saada kiinni. Aina ei ole henkilökunta tavoitettavissa, joka on haasteellista koulun kannalta. Lisäksi on harmillista, kun wilmassa viestittely ei aina toimi. (a3r)

Haastateltu rehtori kokee, että sijaishuollon lasten psyykkiset kuormitukset ovat lisääntyneet ja se näkyy erityisesti erimerkiksi lapsen omien tunteiden hallinnan vaikeuksina ja tavaroiden heittelemisenä. Erityisryhmissä nämä tunnekuohut myös tarttuvat toisiin lapsiin. Rehtori kertoo, että lasten väkivaltaisuus on lisääntynyt ja välillä joudutaan kiinnipitoihin tai keskeyttämään lapsen koulupäivä, koska lapsi oireilee niin pahasti. Rehtori voi määrätä, että lapsi viedään päivystyksen kautta takaisin lastensuojelulaitokseen, mikäli tämän psyykkinen vointi sen vaatii ja määrätä lapsen (§18 mukaisesti) kotiopetukseen. (a1r)

Alakoulujen rehtorien tärkeäksi kokemat asiat yhteistyössä
lastensuojelulaitoksen kanssa:

- Informointi, mikäli jotain poikkeavaa lapsen elämässä tapahtuu. Tällöin pystytään reagoimaan nopeammin.
- Lapsen yksilöllinen päämäärä/tavoite tietoon työskentelyssä.
- Tiivis yhteydenpito puolin ja toisin
- Tieto siitä, mitä koululta odotetaan ja miten lasta voidaan auttaa paremmin koulunkäynnissä.
- Tunteiden säätelyyn, psyykeen tukemiseen apukeinoja koululle.
- Lapsikohtainen tieto, esimerkiksi mikä auttaa lasta tyyntymään.
- Lapsen koulunkäynnin kannalta oleellisen tiedon jakaminen.

KUVIO 2, alakoulujen rehtorien tärkeäksi kokemat asiat yhteistyössä lastensuojelulaitosten kanssa.

*Rehtori kertoo,
että lasten väkivaltaisuus on lisääntynyt ja
välillä joudutaan kiinnipitoihin tai keskeyttämään lapsen koulupäivä,
koska lapsi oireilee niin pahasti.*

Yllä olevaan kuvioon 2 olen koonnut rehtorien haastatteluissa ilmenneet tärkeät asiat yhteistyössä lastensuojelun kanssa. Yleinen ohjeistus opettajilla on sellainen, ettei lasta oteta kiinnipitoon, vaan pyritään rauhoittamaan tilanne muilla keinoin. Opettajille ylipäätään on rehtorin mielestä vähän koulutusta kiinnipitoihin, järjestelmä ei toimi niin että pidettäisiin kiinni, eivätkä koulun tilat ole toimivia kiinnipitoja ajatellen. Koulu tekee yhteistyötä vaihtelevasti erityissairaanhoidon kanssa, mutta yhteistyö on usein haasteellista, koska he eivät saa tietoa tai oikeita ihmisiä lapsen asioissa kiinni. Lasten sosiaalityöntekijöitä on rehtorin mukaan myös vaikea saada kiinni. Yhteistyötä ei heidän kanssaan ole oikeastaan lainkaan, koska on suuri haaste saada heidät kiinni,

sillä sosiaalityöntekijät ovat niin ylityöllistettyjä. Koulussa opettajat näkevät, mikäli lapsen elämässä on tapahtunut jotain muutoksia, mutta he eivät usein saa tietää, että mitä. Koulussa näkyvät muutokset lapsen arjessa välittömästi ja niihin olisi hyvä pystyä varautumaan. Rehtorin mukaan päivittäinen yhteistyö lastensuojelun kanssa on tärkeää ja siihen he pyrkivät. Tilanteet ovat niin haastavia, että hyvä molemminpuolinen informaatio on välttämätöntä. (a1r)

*Haastateltava rehtori myös toivoo,
että mikäli koululle kerrottaisiin ajoissa tulevista muutoksista,
olisi heidän helpompi varautua eri tilanteisiin lapsen kohdalla.*

Myös toinen haastateltu rehtori nostaa esille näiden lasten olevan myös fyysisesti väkivaltaisista johtuen tunnepuolen ongelmallisuudesta. Henkilökunnalla on mahdollisuus kiinnipitokoulutuksiin ja osa on jo sellaiset käyneet. Lisäksi työsuojelusta on myös annettu joitain ohjeistuksia eri tilanteisiin. Nämä tilanteet ovat kuitenkin äärimmäisiä ja niitä on onneksi harvoin. (a3r)

Kysyin rehtoreiden mielipidettä lasten osallisuuden toteutumisesta alakoulussa. Eräs rehtori kertoi asiantuntijaryhmän kokoontumisesta, on oletus, että oppilas on mukana. Oppilashuoltopalavereja on kahdenlaisia, joko on kyseessä oppimisen tuki tai oppilaan hyvinvointi. Hyvinvointiryhmä on etenkin sellainen, että lapsi on mukana ja oppilas saa päättää, mikäli ryhmä ei kokoonnu. Hän kertoo myös, että vaitiolovelvollisuuden taakse mennään usein, kun ei ymmärretä kokonaisuutta. Moni asia vaikuttaa lapsen oppimiseen ja silloin tietoa lapsesta saadaan jakaa. Lapsen etu on oltava työskentelyn keskiössä koko ajan. (a2r) Toinen haastateltu rehtori on sitä mieltä, että ehdottomasti aloituspalaveriin lapsen tulisi myös tulla mukaan, koska lapsen asioista ei tulisi puhua tämän selän takana ja rehellisyys on ensiarvoisen tärkeää työskentelyssä ja tällöin myös lapsen osallisuus toteutuisi. Kun lapsi on paikalla, näkyy myös hänen reagointinsa jokaiselle paikalla olevalle ammattilaiselle. Tähän toivotaan siis muutosta, että lapsi olisi jatkossa myös aloituspalaverissa mukana, mikäli lapsen tilanne sen sallii. Lisäksi olisi toivottavaa, että jokaisen lastensuojelulaitoksesta tulevan lapsen kohdalla olisi määritelty jokin selkeä tavoite, jota kohti työskentelyssä mennään. Hän korosti,

että tarkkaa tietoa lapsen taustoista ei tarvita, vaan esimerkiksi apua siihen, miten lapsi saadaan esimerkiksi rauhoitettua. Eri tapaamisiin rehtorin mielestä lapsen tulee päästä mukaan, eikä voida puhua lapsen selän takana mitään. Rehtori painotti rehellisyyttä ja avoimuutta yhteistyössä. Kun lapsi on paikalla, näkyy myös lapsen reagointi kaikille. (a1r)

6.1.3 Mitä tietoa lastensuojelusta kaivataan opettajille?

Kysyin rehtoreilta, mitä tietoa koulun henkilökunta kaipaa lastensuojelusta tai lastensuojelulaitoksesta.

Rehtorin mukaan koulun henkilökuntaa kiinnostaisi lastensuojelun prosessin lainsäädäntö, koska ne ovat vieraampaa aluetta heille. Lakien vähäinenkin tietämys auttaisi ymmärtämään lastensuojelulaitosten henkilökunnan toimintaa. Haastateltava kertoo arvostavansa lastensuojelun työntekijöiden työtä todella paljon ja on kiinnostunut muun muassa heidän ammateistaan ja työn vaatimuksista. Lisäksi lasten elämä lastensuojelulaitoksessa kiinnostaa ja se, miten sinne lapsi päätyy. Haastateltava pohti myös, että työntekijät vastaavat siihen, että lapsi ei ole äidin ja isän kanssa, vaan kodin ulkopuolella. Häntä pohditutti myös kiintymyssuhteen luominen työntekijöihin, lasten turvallisuuden tunteen mahdollistaminen. Lastensuojelun prosessin lainsäädäntö oli toiveena, kuten myös työntekijöiden velvollisuudet ja oikeudet esimerkiksi kiinnipidoissa. Myös ihan arkista tietoa lastensuojelulaitoksessa tapahtuvasta elämästä sekä se, miten pyritään siihen, että lapsen kiintymyssuhteita pyritään korjaamaan ja miten luodaan lapselle tärkeä turvallisuuden tunne. Lisäksi kiinnostaa, mitä ammattikuntaa työntekijät ovat ja mitä työltä vaaditaan. (ar1)

*Lisäksi olisi toivottavaa,
että jokaisen lastensuojelulaitoksesta tulevan lapsen kohdalla
olisi määritelty selkeä tavoite,
jota kohti mennään.*

*Rehtori painotti rehellisyyttä ja
avoimuutta yhteistyössä.*

Kolmas haastateltava toivoisi lisää luentoja lastensuojelusta, koska niistä on hyvä kokemus. Lisäksi olisi mielenkiintoista päästä tutustumiskäynnille lastensuojelulaitokseen. Haastatellun mielestä olisi mukava tietää, mitä lapsen arki lastensuojelulaitoksessa on ja miten se näyttäytyy ja mihin milläkin toimintatavalla pyritään. Näiden asioiden avaaminen auttaisi ymmärtämään lastensuojelulaitosten toimintatapoja, kun niistä koulussa kuulee lasten suusta puhuttavan. Lisäksi sana ”vakauttaminen” on mielenkiintoinen. Hänestä olisi mukava saada tietää, mitä se tarkoittaa juuri heillä työkentelyssä ja mitä he koululta tähän toivotaan. (a3r).

*Olisi mukava tietää,
mitä lapsen arki lastensuojelulaitoksessa on ja
miten se näyttäytyy ja
mihin milläkin toimintatavalla pyritään.*

6.2 Lastensuojelulaitosten kasvatusjohtajien haastattelut

Haastattelin kahta paikkakuntalaista lastensuojelulaitoksen kasvatusjohtajaa, jotka ovat vastuussa kyseisissä lastensuojelulaitoksissa lasten hoidosta ja kasvatuksesta. Toista haastattelin henkilökohtaisesti, toista taas puhelimitse, johtuen vallitsevasta koronatilanteesta. Nämä haastateltavat on merkitty tekstiin ls11 ja ls12.

6.2.1 Yhteistyön aloittaminen koulun kanssa sijoitetun lapsen tullessa lastensuojelulaitokseen

Ensimmäisenä haastateltu kasvatusjohtaja kertoo, että uuden lapsen tultua lastensuojelulaitokseen heillä ei välttämättä ole tästä lapsesta paljoakaan tietoja. Joskus sijoitukset tapahtuvat niin nopeasti, että tietoa ei ehditä juurikaan antaa. Joskus taas he

tietävät lapsesta paljonkin, eli nämä ovat tilannekohtaisia asioita. Joskus sijoitus tapahtuu heti ja kiireellä, joskus sitä ehditään rauhassa valmistelemaan ja näin ollen on enemmän tietoa lapsestakin. Kun tieto lapsen tulemisesta heille tulee, he soittavat heti koulutoimeen. Ensimmäisenä on lapsen tutustuminen ohjaajan kanssa kouluun. Normaalitilanteessa lapsi aloittaa koulun nopeasti, jotta lapsen arki lähtee etenemään mahdollisimman normaalisti ja sopeutuminen alkaa. Yleensä viikon sisällä lastensuojelulaitokseen muuttamisesta alkaa koulu. Mikäli taas on paljon selviteltäviä asioita, eikä lapsi ole koulukuntoinen, niin lapsi tekee opintoja lastensuojelulaitoksessa ohjaajien tukemana ja heidän valvonnassaan. Sosiaalityöntekijä, lastensuojelulaitoksen ohjaajat sekä koulun henkilökunta tekevät yhteistyössä päätöksen, milloin lapsen kannattaa koulu aloittaa. Uusi koulu saa tiedot lapsen opintojen edistymisestä vanhasta koulusta, joka helpottaa heidän työtään. Ennen koulun aloittamista lapsi käy tutustumassa uusiin tiloihin, jolloin hän näkee yhdessä ohjaajan kanssa uuden luokkansa ja tulevia luokkakavereita. Näin lapsen on turvallisempi tulla kouluun, kun on jo entuudestaan tutut paikat. Haastateltava kokee, että paikalliset alakoulujen opettajat ottavat uudet lapset hyvin vastaan ja hommat ovat sujuneet hyvin. Wilma ja puhelinkeskustelut toimivat yleisesti hyvin viestinnässä lapsen asioissa. Haastateltu kertoo, että normaalien palaverien lisäksi tarvittaessa tavataan lapsen asioissa enemmänkin. Haastateltava ihailee opettajien pitkäjänteisyyttä ja jaksamista. Opettajien tavoitteellinen toiminta on ihailtavaa, mutta lastensuojelulaitoksella ei aina ole tietoa sijoituksen kestosta, jolloin pitkäaikaiset tavoitteet on vaikea sanoa opettajille. (Is11).

*Opettajien tavoitteellinen toiminta on ihailtavaa,
mutta lastensuojelulaitoksella ei ole aina tietoa
sijoituksen kestosta,
jolloin pitkäaikaiset tavoitteet
on vaikea sanoa opettajille.*

Yleisesti koululta lastensuojelulaitoksen väki toivoo saavansa ymmärrystä lapsen kotitilanteesta ja taustoista, sillä ne voivat olla hyvinkin sellaisia, että opettajat eivät pystyisi edes uskomaan. Haastateltavan kokemus lasten opettajista ja yhteistyöstä heidän kanssaan on todella hyvä, hän kokee opettajilta tulevan paljon ymmärrystä ja

keskustelut heidän kanssaan ovat avoimia. Koululta on tullut toive verkostoissa mukana olemisesta ja heidän toiveensa on kuultu. On kuitenkin lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän päätettävissä, ketkä lapsen palavereihin kutsutaan mukaan. Jos koolle kutsujana on esimerkiksi lastenpsykiatrian poliklinikka, päättävät he läsnäolijat tarpeellisuuden puitteissa. Koulu saa tietää verkostoissa keskustelluista asioista, mutta sosiaalityöntekijän sekä lapsen vanhempien lupa pitää asiasta olla. Haastateltava kertoo vaitiolovelvollisuudesta, joka sitoo lastensuojelulaitoksen työntekijöitä, he eivät saa kertoa lapsen henkilökohtaisista asioista, mikäli lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä ei tule tähän lupaa. (ls11)

*Lastensuojelun tehtävä on
vakauttaa lasta niin,
että lapsi pystyy käymään koulua ja
koulun tehtävä
on opettaa sekä ”piilokasvattaa” lasta.*

Toinen haastateltava kertoo, että lapsen tullessa lastensuojelulaitokseen, on hän usein traumatisoitunut. Jokaisen lapsen sijoitukselle on perusteensa ja pienistä syistä lasta ei sijoiteta kodin ulkopuolelle. Yleensä sijoitukselle on syynä lapsen kehityksen vaarantuminen. Lapsen tullessa sijaishuoltopaikkaan ei kenelläkään ole kokonaisvaltaisesti tiedossa lapsen kaikkia ongelmia, vaan ne puskevat esiin pikkuhiljaa luottamuksen syntyessä. Välttämättä lastensuojelulaitoksen työntekijätkään eivät ole tässä vaiheessa nähneet lapsen oireilua sellaisena, kun se koulussa on ilmennyt. Mikäli lapsella on paljon muuhun kuin kouluun liittyviä haasteita, pyritään lapsen arki vakauttamaan. Tämä tarkoittaa strukturoitua arkea, yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Lapsen asetuttua sijaishuoltopaikkaan, on lapsi yleensä aloittanut jo koulunkäynnin. (ls12)

*Lapsen tullessa sijaishuoltopaikkaan,
ei kenelläkään ole kokonaisvaltaisesti tiedossa lapsen kaikkia ongelmia,
vaan ne puskevat esiin pikkuhiljaa luottamuksen syntyessä.*

Kun arki on turvallista, lapsi tietää mitä häneltä odotetaan ja tilanne on vakautunut, alkaa tulemaan ennen sijoitusta olleita ongelmia lapsen käytöksessä esille. Tämä käytös näkyy myös kouluelämässä. Se, miten lastensuojelu tekee päätöksiä, ei ole absoluuttinen totuus kokonaistilanteesta, koska lapsen kotiuduttua ja tilanteen vakauduttua, alkavat lapsen henkiset traumat tulemaan esiin. Saattaa olla, että lapsi tarvitsee tässä tilanteessa enemmän tukea. Lapsella on niin sanottu kuherruskuukausi sijoituspaikassa, eli tällöin lapsi ei vielä uskalla päästää sisimpiä asioita itsestään ulos. Kuitenkin sitouduttuaan uusiin asioihin ja tutustuttuaan uuteen arkeen, alkavat ongelmat myös päästä ulos. Lisäksi lastensuojelulaitoksen edustajalta kysyttiin, että mitä mieltä hän on lapsen tutustumiskäynneistä lapsen uudessa koulussa, kun hän aloittaa opiskelun siellä. Hänen mielestään on hyvä mennä tutustumaan kouluun, mikäli lapsen koulu- paikka on varma. Ei ole lapsen edun mukaista tuottaa uutta pettymystä itseensä, mikäli siirto tulisi eteen. Haasteltavan mielestä aikuisten tulisi ensin pohtia keskenään uuden lapsen koulumuoto niin, että se on enemmän tuettu heti valmiiksi, kuin että tukitoimia tulisi lisätä koko ajan lisää. Jokainen tukitoimen lisäys on lapselle aina iso tiputus ja pettymys, koska se on iso asia heille ja itsetuntokysymys. Lastensuojelulaitoksen kanta on se, että mieluummin tuetaan suoraan enemmän, kuin että niitä lisätään koko ajan koska kyseessä on traumatisoitunut lapsi. Lapsen traumatisoituminen on asia, jonka aikuiset usein unohtavat. Pelkästään jo se, että lapsen vanhempi ei ole kotona toiminut lapsen kehitystä tukevalla tavalla ja lapsi on jouduttu sijoittamaan kodin ulkopuolelle, on lapselle traumaattinen asia. Heidän toiveensa on, että mieluummin niin, että aikuisen tuki on lapsella koko ajan ensin, vaikka avustaja opastaisi ja ohjaisi lasta ja tätä kautta lapsi saisi onnistumisen kokemuksia. Se kantaa lapsen kanssa työskentelyssä. Heidän toiveensa on myös se, että lapsen asioissa tavattaisiin ja kasattaisiin porukalla kaikkien saama tieto lapsesta. Usein menee niin, että lapsi aloittaa koulun ja sitten vasta paperit tulevat. Olisi hyvä heti kysyä niitä lapsen papereita edellisestä koulusta, koska niiden saamiseen menee aikaa. (Is12)

*Jokainen tukitoimen lisäys on lapselle aina iso tiputus,
koska se on iso asia heille ja itsetuntokysymys.*

*Kun arki on turvallista,
lapsi tietää mitä häneltä odotetaan ja
tilanne on vakautettu,*

alkaa tulemaan ennen sijoitusta olleita ongelmia

lapsen käytöksessä esille.

Tämä käytös näkyy myös kouluelämässä.

Toinen haastateltava kertoo, että kun lapsi sijoitetaan lastensuojelulaitokseen, saa lastensuojelulaitos tiedot lapsesta tämän asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä sekä mahdollisesti myös lapsen vanhemmilta. Tällöin saadaan tietoa siitä, millainen lapsi on kyseessä, millainen oppija hän on ollut ja onko lapsella jotain yksilöllistettyjä opintoja, oppimisvaikeuksia tai muita haasteita. Yleensä lapsen kaikkia haasteita ei sosiaalitoimen voimavaroista johtuen ole pystytty kartoittamaan ennen sijoitusta ja lapsen sijoittamisen perusteet ovat lähtökohtana toiminnalle. Kun lapsi on sijoitettu lastensuojelulaitokseen, on sen henkilökunta yhteydessä paikkakunnan koulutoimistoon. Koulutoimiston henkilökunta pohtii lapsen koulupaikkaa tiedoilla, jotka lastensuojelulaitos on heille antanut. Lapsen uuden koulun tehtävä on ottaa yhteyttä lapsen vanhaan kouluun, josta saadaan lasta koskevat lausunnot tietoon. Näistä ilmenee lapsen koulunkäyntiin liittyvät erityishuomiot. Haastateltu henkilö kertoo heidän koko henkilökuntansa korostavan sitä koululle, että lapsi ei välttämättä ole entisessäkään koulussa näyttänyt kaikkia haasteitaan, vaan ne voivat alkaa näyttäytyä vasta myöhemmin. Haastateltava henkilö kertoo kokemuksestaan siitä, että lapsen kokiessa olevansa turvassa koulussa, se näkyy myös käyttäytymisessään siellä. Lapsen tausta ja kokemukset koulunkäynnistä vaikuttavat hänen käyttäytymiseensä suuresti koulussa. Mikäli lapsella on esimerkiksi ollut ongelmia koulussa, niin se näkyy käyttäytymisessä. Haastateltu henkilö toivoo, että tässä tilanteessa voitaisiin vaihtaa alussa tehtyjä päätöksiä koulunkäynnin suhteen. Todennäköisesti lapsi tulee vaatimaan enemmän tukea kokoa ajan. Eli toiveena olisi, että muutoksia voitaisiin koulumatkalla tehdä, vaikka alkuun tehty päätös olisikin erilainen. Haastateltu toivoo, että koululla olisi tietoa siitä, että lapsen vakautamisen jälkeen lapsi tarvitsee enemmän tukea. Lisäksi olisi toivottavaa, että jatkettaisiin keskustelua lapsen asioissa tiiviisti etenkin alkuvaiheessa, kunnes tilanne on vakautunut koulumaailmassa. (Is12)

Lapsi ei välttämättä ole entisessäkään koulussa näyttänyt kaikkia haasteitaan,

vaan ne voivat alkaa näyttäytyä vasta myöhemmin.

Todennäköisesti lapsi tulee vaatimaan enemmän tukea kokoa ajan.

Eli toiveena olisi, että muutoksia voitaisiin koulumatkalla tehdä, vaikka alkuun tehty päätös olisikin erilainen.

Kysyin toiseltakin haastatellulta, että mitä mieltä he ovat lapsen osallistumisista koulupalaveriinkin ja lapsen osallisuuden toteutumisesta yhteistyössä. Hän kertoi asian riippuvan täysin lapsen kehitystasosta ja itse keskusteltavasta asiasta. Laki lähtee asiakkaan paikalla olemisesta, mutta lastensuojelulaki taas sanoo, että lasta täytyy suojella. Haastateltavan mielestä on hyvä keskustella vain aikuisten kesken, mikäli opettajalla tai koulun henkilökunnalla on paljon negatiivista palautetta ja sanottavaa lapsen toiminnasta. Mikäli heillä on lapsesta negatiivista sanottavaa, ne voisi opettaja kertoa etukäteen lastensuojelulaitoksen henkilökunnalle, tällöin vain sijaishuoltopaikan edustaja menisi palaveriin tai sitten lapsen kanssa keskustellaan vaikeasta asiasta etukäteen ja sitten mennään yhdessä palaveriin. Palaveri, jossa lasta täytyy suojella eikä asioista voi puhua niiden oikeilla nimillä, on haastateltavan mielestä turha. Mikäli tapaamisessa on kyse jostain suuresta asiasta, on hyvä, että aikuinen tietää asiasta etukäteen. Mikäli tapaamisen tarkoitus on pohtia, miten aikuiset keskenään toimivat lapsen asioissa, ei lapsen tarvitse olla mukana tapaamisessa. (ls12)

6.2.2 Lapsen tilanteen vakauttaminen lastensuojelulaitoksen näkökulmasta, yhteistyö koulun kanssa lapsen tilanteen vakauttamiseksi

Ensimmäinen haastateltava kertoo heillä käytettävän sanasta vakauttaminen arkisanaa asettuminen. Lastensuojelulaitoksessa tämä tarkoittaa lähinnä sääntöihin, lapsiin ja aikuisiin tutustumista, johon lapsen ikätaso vaikuttaa. Tärkeässä roolissa lapsen tilanteen vakautumisessa ovat tämän mahdolliset hoitosuhteet, kuten esimerkiksi terapia. Omaohjaajatyöskentely on ensisijainen asia, kun puhutaan vakauttamisesta, kuten myös pysyvä henkilökunta, pysyvät turvalliset aikuiset. Omaohjaajien kanssa lapsi pääsee aika ajoin tekemään kahdenkeskisiä omaohjaajareissuja sekä hetkiä. Omaohjaaja on ensisijaisesti mukana lapsen palavereissa myös koulussa, mutta aina näin ei pystytä järjestämään. (ls11)

Myös toinen haastateltava kertoi omaohjaajatyöskentelyn olevan tärkeä työväline lapsen asioissa. (Isl2) Toinen haastateltava kertoo asettumisen olevan hänen mielestään sitä, että lapsi uskaltaa olla oma itsensä. Lapsen tullessa lastensuojelulaitokseen, vakauttamistyö alkaa strukturoinnilla, lapsen kuulemisella, tuntemaan opettelemisella. Lapsen haasteiden ja vahvuuksien opettelemisena. Lapsen ongelmia ja haasteita työstetään yksilöllisesti yhdessä yhteistyötahojen, kuten koulun kanssa. Vakauttaminen on suuri asia ja siihen pyritään jokaisen lapsen kanssa. Tavoitteena on saada lapsesta onnellinen aikuinen. (Isl2) Alla olevaan kuvioon 3 olen koonnut tietoa vakauttamisesta perustuen kirjallisuuteen sekä kasvatusjohtajien haastatteluihin.

Lapsen tilanteen vakauttaminen lähdekirjallisuuteen ja haastatteluihin perustuen:

- Arkisana 'asettuminen'
- Pitkäkestoinen vaihe
- Arjen jatkuminen tärkeää
- Strukturoitu arki yksilöllisten tarpeiden pohjalta. Asettuminen, säännöt, lapsiin ja aikuisiin tutustuminen, hoitosuhteet tärkeässä asemassa, omaohjaajuus, aikuisten pysyvyys.
- Kasvatuskumppanuus on lapsen etu, tiedonkulku erityisen tärkeää. Tuo lapsen elämään vakautta ja turvallisuuden tunnetta.
- Pysyvät ihmissuhteet, työntekijöiden vaihtuvuutta vältettävä, ennakointi, rutinit
- Koululta odotetaan lapsen tarvitseman tuen saamista, yksilönä näkemistä, yhteistä linjaa.
- Opettajien on hyvä tiedostaa oman ohjauksellisen toimintatavan tärkeys ja sen mahdollisuudet lasta vakauttavana tukena.
- Opettajien käyttämät pedagogiset keinot tuovat lapsen arkeen ennakoitavuutta ja rakennetta. Ne ovat vakauttavia ohjauksellisia keinoja ja vahvistavat lapsen kokemusta arjen turvallisuudesta ja omasta pärjäämisestä

KUVIO 3, lapsen tilanteen vakauttaminen lähdekirjallisuuteen sekä haastatteluihin perustuen.

*Tavoitteena on
saada lapsesta
onnellinen aikuinen.*

Haastateltava henkilö kertoo, että hänen mielestään lapsen vakauttaminen koulussa on sitä, että lapsi saa tarvitsemansa tuen koulussa ja että hänet nähdään yksilönä, jotta oppiminen onnistuu. Lastensuojelulaitoksen henkilökunta pyrkii yhdessä koulun kanssa yhteiseen linjaan ja molemmat katsovat asioita eri näkökulmasta, koska he työskentelevät eri sektoreilla lapsen edun mukaisesti. Koulun ei kuulu vakauttaa lasta traumaissa, se on lastensuojelun homma. Lastensuojelun tehtävä on vakauttaa lasta niin, että lapsi pystyy käymään koulua ja koulun tehtävä on opettaa sekä piilokasvat-
taa. Sijoitetut lapset tarvitsevat kaikilta aikuisilta sitä, että heidät nähdään ja on aikuisten tehtävä saada heidät näkyviksi. Lapsia ei saa arvottaa minkään mukaan, he ovat yhtä tärkeitä kuin kuka tahansa ja haasteelliselle käytökselle on aina syynsä. Haastateltu toivoo, että hyvää lisättäisiin. Heillä on lasten koulupäivän jälkeen joka päivä keskustelua koulusta ja siitä, miten koulupäivä on mennyt. Haastateltu toivoo avoimuutta. He eivät arvostele ketään, opettajaa/lapsia/koulun henkilökuntaa. Haastateltava toivoo, että he voisivat kertoa opettajalle, mitä lapsi on tästä tuottanut keskusteluissa. Näin opettajan ymmärrys lisääntyisi ja opettaja voisi mahdollisesti huomata, miten esimerkiksi hänen toimintansa/toimintatapansa on vaikuttanut lapseen. Tämä on yhteistyötä ja sitä, mitä koululta odotetaan lapsen vakauttamista ajatellen. Vuorovai-
kutusta puolin ja toisin (Is12)

*Sijoitetut lapset tarvitsevat kaikilta aikuisilta sitä,
että heidät nähdään.
Aikuisten tehtävä on saada lapset näkyviksi.*

Haastateltava kertoo, että koulu on ollut kiinnostunut siitä, että milloin lapsi on vakautunut tilanteeseensa, mutta siihen ei ole selkeää ja tarkkaa vastausta. Kun lapsi alkaa kokea olevansa turvassa, alkaa usein myös lapsen pahempi oireilu, joka jatkuu hetken aikaa. Koulussa ilmenevät ongelmat harvemmin johtuvat lapsen sijoituksesta, vaan yleisimmin taustalla on syyt, jotka ovat johtaneet lapsen sijoitukseen kodin ulkopuo-
lulle. (Is12)

6.2.3 Tärkeäksi koetut asiat yhteistyössä koulun kanssa

Seuraavalla sivulla olevassa kuviossa neljä on koottuna haastatteluissa ilmenneitä asioita, joita lastensuojelulaitosten kasvatustoimijat pitivät tärkeänä yhteistyössä alakoulujen kanssa. Toinen haastateltu kertoo, että lapsen kokiessa olevansa turvassa, näkyy tämä koulussa käyttäytymisen muutoksena yleensä negatiiviseen suuntaan. Haastateltava toivookin, että tässä tilanteessa voitaisiin tehdä muutoksia, kun huomataan että lapsi ei nykyisistä tukitoimista hyödy. Haastateltu toivoo koulun henkilökunnalle tiedon lisäämistä siitä, että kun lapsen tilanne vakautuu, lapsi tarvitsee todennäköisesti tällöin enemmän myös tukea. Haastateltu toivoo, että aikuiset jatkaisivat keskustelua ja lapsen arjen ja koulun pohtimista, kunnes lapsen tilanne on koulumaailmassa vakautunut. Hän toivoo tiivistä yhteistyötä ja keskustelua, avoimuutta. Haastateltu kertoo, että he tekevät aina lapsen tulevaisuuteen suunnitelman koulun osalta, niin pitkältä ajalta kuin se on mahdollista ja heillä se on tiedossa. Haastateltu toivoo, että lapsi nähtäisiin kokonaisuutena ja nähtäisiin lapsen mahdollisten ongelmien taakse. Haastateltu toivoo, että koulu ottaisi heihin yhteyttä matalalla kynnyksellä ja pohdittaisiin yhdessä opettajan kanssa lapsen mahdollista oireilua. He toivovat, että pystyisivät tätä kautta myös tekemään lastensuojelulaitoksessa koulutyöskentelyä tukevaa toimintaa ja nykyin he käyvät koulusta ilmi tulleita ongelmia lasten kanssa kahdenkeskisissä keskusteluissa läpi. Opettajien ja koulun henkilökunnan on hyvä tietää se asia, että joskus sijoitetulla lapsella ei ole taustallaan yhtään ehjää kouluvuotta, lapsi ei ole välttämättä kiintynyt yhteenkään opettajaan eikä hänellä välttämättä ole yhtään positiivisia kokemuksia koulusta. Tämä ei tarkoita, etteivätkö koulut olisi hyviä, vaan kyse on lapsen kokemuksesta. Vaikka aikuinen olisi tarkoittanut jollain tietyllä toiminnallaan jotain positiivista lapselle, niin kyse on lapsen kokemuksesta. Haastateltava kehottaa koulun henkilökuntaa positiivisten kokemusten luomiseen koulumaailmassa, tähän tarvitaan paljon toistoja, jotta negatiivinen kokemus väistyy. Sijoitetut lapset eivät aloita puhtaalta pöydältä, heillä on aina omat kokemukset taustalla. Lapsen menneisyyden tietäminen ei ole aina ratkaisu asioihin. Haastateltava kertoo, että he kunnioittavat opettajien työtä ja haastateltavalla on kokemus, että nämä tekevät työtään niin hyvin kuin pystyvät. (lsl2)

Lastensuojelulaitosten kasvatusjohtajien tärkeäksi kokemat asiat yhteistyössä alakoulujen kanssa:

- Päätetään yhteistyössä, milloin lapsi on koulukuntoinen ja valmis aloittamaan koulun
- Lapsi osallistuu häntä koskeviin palavereihin, mikäli se on hänen etunsa mukaista.
- Lapsen pedagogisten asiakirjojen pyytäminen edellisestä koulusta heti kun se on mahdollista – tiedon jakaminen puolin ja toisin-
- Lapsen oireilu ei näy heti koulussa tai lastensuojelulaitoksessa. Tilanteen vakautumisen jälkeen lapsi tarvitsee todennäköisesti ainakin hetkeksi enemmän tukea koulussa. Päätösten muokkaaminen olisi lapsen kannalta hyvä.
- Koulun tehtävä on opettaa lasta, lapsen etu huomioiden.
- Rinta rinnan yhteistyö, positiivisten kokemusten luominen lapselle koulusta ja kouluarjesta.
- Lapsen kokemuksen kertominen opettajalle, tieto helpottaa myös opettajien työskentelyä.
- Muistetaan, että nämä lapset ovat traumatisoituneita. Mieluummin alkuun suurempi tuki.
- Lapsen ongelmien taakse näkeminen.

KUVIO 4, lastensuojelulaitosten kasvatusjohtajien tärkeäksi kokemat asiat yhteistyössä alakoulujen kanssa.

Negatiivista sanottavaa haastateltujen mielestä ei ole, mutta aina on kehitettävää. Haastateltavan toive on, että pidettäisiin tiivistä yhteistyötä lasten asioissa ja että myös lastensuojelun henkilökunta pystyisi tukemaan koulun toimintaa. Hänen toiveenaan on, että opettaja ja lastensuojelulaitoksen työntekijä tapaisivat etenkin yhteistyön alussa lapsen asioissa tiiviisti. Haastateltava kokee myös, että koulu on tärkeä yhteistyökumppani lapsen asioissa ja rinta rinnan tehdään tärkeää yhteistyötä. Toiveena on, että lastensuojelusta voitaisiin puhua koululle asioista niin, ettei olisi pelkoa siitä, että opettaja kokisi tullessa arvostelluksi. Olisi toivottavaa pystyä puhumaan opettajalle

asioita lapsen kokemuksista niin, että se edesauttaisi opettajan työskentelyä ja tätä kautta lapsen positiivisia kokemuksia koulusta ja itsestään. (ls12)

*Haastateltu toivoo,
että lapsi nähtäisiin kokonaisuutena ja
nähtäisiin lapsen mahdollisten ongelmien taakse.*

*Sijoitetut lapset eivät aloita puhtaalta pöydältä,
heillä on aina omat kokemukset taustalla.*

*Toiveena on,
että lastensuojelusta voitaisiin puhua koululle asioista niin,
ettei olisi pelkoa siitä,
että opettaja kokisi tulleen arvostelluksi.*

6.2.4 Kasvatusjohtajien vastaukset rehtorien kysymyksiin lastensuojelusta

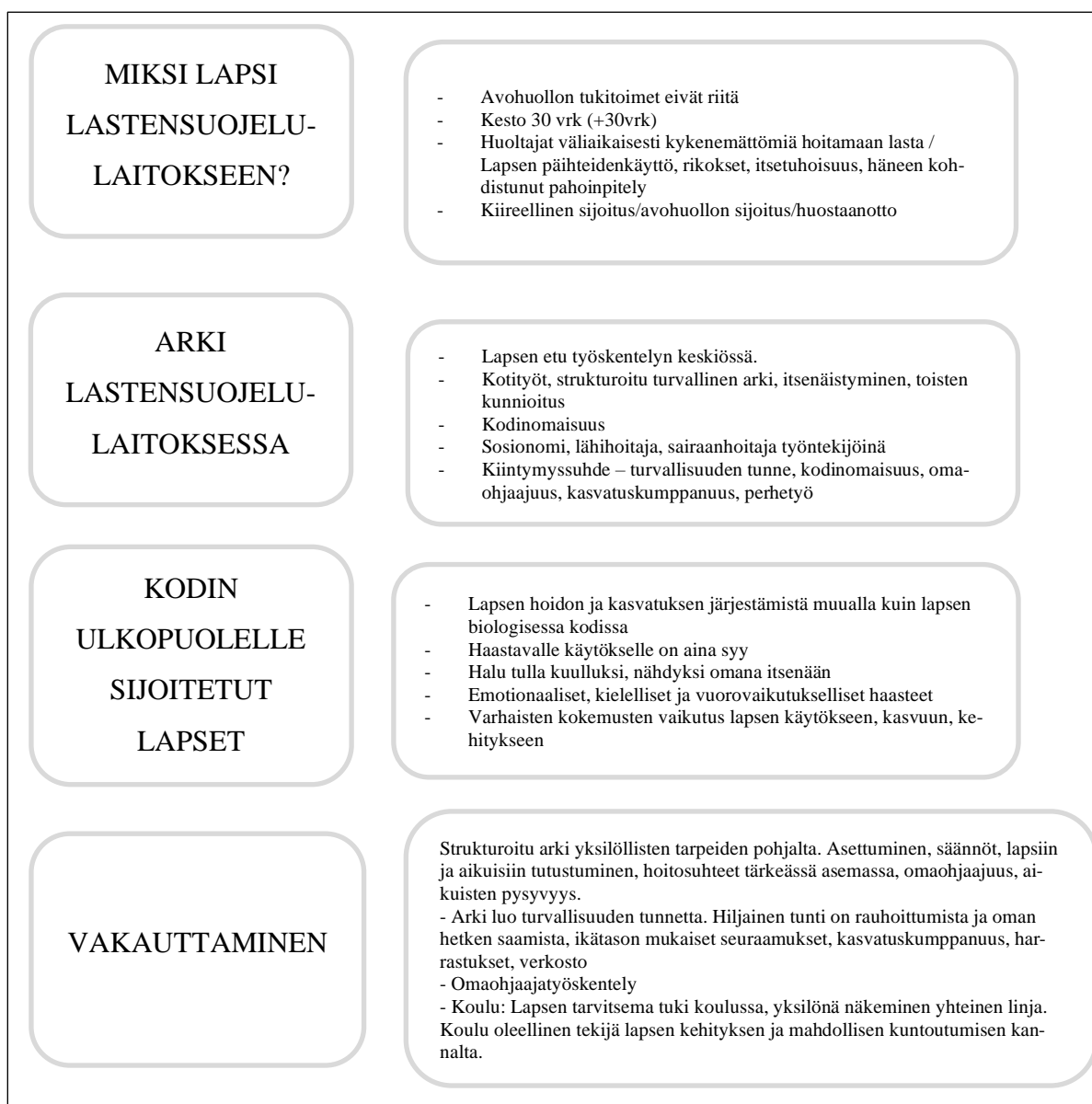
Haastateltavat saivat kuulla rehtorien kaipaamat asiat ja ottaa niihin kantaa. Yksi rehtoreista pohti tutustumiskäyntien mahdollisuutta, lasten kodit kiinnostavat opettajia. Ensimmäisen haastateltavan mielestä tutustumiskäynnit ovat hyvinkin mahdollisia ja niitä on joskus ollutkin. (ls11) Toinen haastateltava otti kantaa asiaan siten, että kyseessä on lasten koti. Ryhmiä he eivät ota vastaan, koska kyseessä on lasten koti ja heitä halutaan suojella. Hänen mielestään esimerkiksi lapsen opettaja on hyvinkin tervetullut kylään ja lapset ovat näistä käynneistä pitäneetkin. Haastateltava kokee, että lapsi ottaa opettajan käymisen kunnianosoituksena itselleen. (ls12)

Kysyin haastateltavilta lasten arjesta laitoksessa. Haastateltava kertoi lasten arjen sääntöjen sekä struktuurin luovan turvallisuutta. Lisäksi osa lapsista on nepsylapsia ja arjet ovat hyvin aikataulutettuja, sillä lapset hyötyvät strukturoidusta arjesta. Arki ja

rutiinit luovat turvallisuutta. Lasten kanssa ollaan yhdessä ruokailut, ruokailuajat ovat tutut ja turvalliset. Lapset pääsevät osallisiksi asioihin. Hiljaiset tunnit ovat koulupäivän jälkeen, jolloin talossa on usein hiljaista. Tällöin lapset rauhoittuvat koulupäivän jälkeen, opiskelevat, ovat aikuisen kanssa niin halutessaan. Jokaisella lapsella on harrastuksia. Arki lastensuojelulaitoksessa on kodinomaista, jokaisella on ikätasonsa mukaiset seuraamukset asioista, kuten myös nukkumaanmenoajat. Lasten peliaikoja rajoitetaan suositusten mukaisesti. Lasten vanhempien kanssa pyritään kasvatuskumppanuuteen, kuten myös muiden lasten tärkeiden ihmisten kanssa. Lapsiryhmä hyötyy selkeistä säännöistä, mutta jokaisella heistä on kuitenkin myös yksilölliset, omat säännöt. Näillä säännöillä pyritään turvaamaan lapsen hyvinvointi. Lapsen etu on kaiken työskentelyn keskiössä. Työntekijöiden vaihtuvuus on harmillinen asia. Mikäli lapsen elämässä tapahtuu jotain poikkeavaa ja se heijastaa lapsen arkeen, pyritään siitä kertomaan myös koululle, jotta koulu osaa varautua lapsen poikkeavaan käytökseen. Yhteydenpitovälineenä toimii pääasiassa wilma-viestit, joita kirjoitetaan pääosin öisin. Tämä johtuu usein siitä, että lastensuojelulaitoksen arki on niin kiireistä, niin yövuorolaiset usein laittavat viestit. (lsl1)

Toinen haastateltu kertoo heidän arjestaan lastensuojelulaitoksessa, joka on hieman toisen arjesta poikkeavaa. Hän kertoi strukturoidusta arjesta ja että he toimivat arjessa kuten suurperhe toimisi. Heillä kasvatetaan me-henkeä ja yhteisöllisyyttä, mutta kuitenkin lapset nähdään yksilöinä. Päivää ei kelloteta tarkkaan ja kelloa ei seurata liian tiiviisti. Arki on niin sanottua ikävän tasaista, mutta tuttua ja turvallista: lapsi herää aamulla, menee kouluun, tekee läksyt, syödään päivällinen, tehdään yhdessä asioita, hiljainen tunti, iltahommat ja nukkumaan meno. Lapset opettelevat arjessa siivousta, pyykkienlaittoa, ruoanlaittoa, itsenäistymistä, hyviä tapoja, toisten kunnioittamista. Heillä opetellaan, että ketään ei kuulu arvostella, toisia kunnioitetaan ja jokaisella on oikeus yksityisyyteensä sekä aikuisen aikaan. Haastateltava kertoo, että heillä ei ole niin sanottuja seuraamussääntöjä, koska jokainen on yksilönsä. Kännykän käyttöä yhteistyössä lapsen kanssa sovitusti rajoitetaan, mikäli se tekee haasteita lapsen kehitykselle. Jokaisen lapsen kanssa keskustellaan joka päivä ja lapsen perhe on alusta asti tärkeä kasvatuskumppani sillä tasolla, mihin sijoitetun lapsen hyvinvointi sen sallii. Jokaisen perheen kanssa työskennellään yksilöllisesti ja suunnitelmallisesti ja vanhemmankin tunteista keskustellaan ja lasta tehdään keskustelussa näkyväksi, vaikka tämä ei asukaan kotona. (lsl2)

Lastensuojelulaitoksessa pidetään perinteisiä juhlia, joihin lapsen perheenjäsenet ovat tervetulleita tulemaan mukaan. Arkena lapset harrastavat, tapaavat kavereitaan tai kaverit tulevat lastensuojelulaitokseen, välillä yökyläänkin. Heilläkin on käytössä hiljainen tunti, jolloin lapset yleensä pelaavat, soittavat vanhemmilleen tai kavereilleen, juttelevat ohjaajien kanssa, pohditaan asioita. Hiljainen tunti on hyvä tilanne rauhoittaa hetkeksi ennen iltahommia. Mikäli lapsi ei pysty olemaan hiljaisella tunnilla, ei hänen tarvitse. Perhe on heillä voimakkaasti mukana prosessissa. Kotilomille tehdään kotilomasäännöt ja ne käydään myös vanhempien kanssa läpi, kuten myös kotilomien sujuminen ja haasteet. (Isl2)

KUVIO 5, rehtorien kaipaamat tiedot lastensuojelusta.

*Lapsiryhmä hyötty selkeistä säännöistä.
 Jokaisella on kuitenkin myös yksilölliset, omat säännöt.
 Näillä säännöillä pyritään turvaamaan lapsen hyvinvointi.
 Lapsen etu on kaiken työskentelyn keskiössä.*

Koulua ajatellen haastateltava kertoo, että he tekevät yhdessä lasten kanssa läksyjä ja auttavat lapsia. On kuitenkin tärkeää, että lapsia opetetaan myös ottamaan vastuuta, eli heidän puolestaan ei tehdä läksyjä. On tärkeää, että lapsen muuttaessa omilleen, on hänellä eväät jatkaa vastuunkantoa myös itsenäisesti. Lastensuojelulaitos on turvallinen paikka opetella vastuunkantoa, koska he pystyvät nopeasti puuttumaan asioihin, jotka eivät suju. (Is12)

*On tärkeää,
 että lapsen muuttaessa omilleen,
 on hänellä eväät jatkaa vastuunkantoa myös itsenäisesti.*

Rehtori halusi tietää kiintymyssuhteen luomisesta sekä lapsen turvallisuuden tunteesta lastensuojelulaitoksessa. Haastateltava korostaa turvallisten aikuisten läsnäoloa sijaishuoltopaikassa ja sitä, että lapsi voi kokea lastensuojelulaitoksen heidän kodikseen, siten lapsi saa turvallisuuden tunteen ja sen, että hänestä välitetään. Lapsi käy kotivierailuilla ja kasvatuskumppanuutta korostetaan, mikäli se on lapsen edun mukaista. Lisäksi omaohjaajatyöskentely on ensisijaisessa asemassa lapsen asioissa. Myös lastensuojelulaitoksessa työskentelevien aikuisten koulutustaustaa kysyttiin ja haastateltava kertoi, että heillä on lähihoitajia, sairaanhoitajia ja sosionomeja. AMK-koulutuksen omaavia tulee olla puolet lastensuojelulaitoksessa työskentelevistä. (Is11) Kuvioon 5 kokosin pääpiirteittäin ne asiat, joista rehtorit haastatteluissa toivoivat opettajien saavan lisää tietoa lastensuojelusta. Vastaukset perustuvat kasvatusjohtajien haastatteluihin sekä kirjallisuuteen.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET

Haastatteluissa ilmeni, että koulun sekä lastensuojelulaitoksen henkilökunnan tulee yleensä kerätä lapsesta tiedot todella nopealla aikataululla. Tehtyjen haastatteluiden perusteella ilmeni, että kodin ulkopuolelle lastensuojelulaitokseen sijoitettu lapsi aloittaa koulun yleensä jo noin 1-2 viikon kuluessa sinne muutosta. Lapsen koulun aloittaminen sovitaan kuitenkin yhteistyössä koulun ja lastensuojelulaitoksen henkilökunnan välillä ja siinä huomioidaan vahvasti lapsen hyvinvointi. Saatavissa oleva tiedon määrä vaikuttaa vahvasti tehtyihin päätöksiin. Tiedon määrä lapsesta riippuu usein siitä, millä aikataululla lapsen sijoittaminen sijaishuoltoon tapahtuu. Mikäli tieto lapsen sijoittamisesta uuteen sijaishuoltoon tehdään suunnitelmallisesti, ehditään tietoaikin yleensä jaksamaan ja tekemään suunnitelmallista työtä jo alusta alkaen. Lapsikohdaisen tiedon jakaminen vaihtelee siis sijoitus tavasta riippuen.

Ennen lapsen koulun aloittamista tulee pitää aloituspalaveri, tarvittaessa sijoitetun lapsen mahdollinen tutustumiskäynti kouluun, rehtorin tehdä lapsen opiskeluun liittyvät päätökset, saada oppilaan vanhat asiakirjat edellisestä koulusta, valmistella luokkaa uuteen oppilaaseen ja lisäksi oppia itsekin tuntemaan uusi tulokas. Kun lastensuojelulaitokseen tulee uusi lapsi, vaatii se heiltä yhteistyötä sosiaalitoimeen, lapsen kotiin/edelliseen sijoituspaikkaan mahdollisesti edelliseen ja uuteen kouluun ja lisäksi mahdollisesti myös erityissairaanhoidon. Lisäksi lapsi tutustutetaan uuteen ympäristöön ja aloitetaan lapsen kotiuttaminen lastensuojelulaitokseen ja tätä kautta aletaan pohtia lapsen tilanteen vakauttamisen edellytyksiä. Tässä on molemmilla osapuolilla paljon töitä jo ennen kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen koulun alkua

Haastatellut rehtorit ja kasvatustohtorit kertoivat kaikki olevansa pääasiassa tyytyväisiä yhteistyöhön ja sen aloittamiseen. Jokainen haastateltu kertoi, että uuden alakoululaisen lapsen tullessa lastensuojelulaitokseen, ottaa pääasiassa lastensuojelulaitoksen kasvatustohtori yhteyttä koulutoimeen tai suoraan oletetun tulevan koulun rehtoriin. Puhelun aikana sovitaan palaveri, johon vaihtelevasti tulee myös lapsi mukaan. Lapsen täytyisi olla kuulemassa ja osallistumassa kun hänestä puhutaan, mutta hänen etunsa huomioiden tulee aikuisten tehdä päätökset osallistumisesta. Häntä tulee suojella itseään kaltoin kohtelevalta tiedolta. Puhelimesta olisi hyvä käydä jo läpi lapsen taustoja,

joten asia pitäisi olla selvitetty lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä. Lisäksi puhelun aikana on hyvä keskustella jo tapaamisen sisällöstä ja odotuksista ja paikallaloijoista. Sosiaalityöntekijän yhteystiedot tulisi antaa koululle heti yhteistyön alussa ja selvittää, onko mahdollista saada sosiaalityöntekijä myös mukaan aloituspalaveriin ja muutenkin saada sovittua hänen kanssaan yhteistyöstä.

Itse aloitustapaamisessa on hyvä käydä läpi jokaisen vastualueet lapsen koulunkäynnin sujumiseksi ja se, miten mahdollisten ongelmatilanteiden tultua toimitaan. Jokaisen tapaamisen aikana on hyvä käydä alkuun läpi tapaamisen tarkoitus. Koulun on hyvä tietää, että mikäli lapsen terveydentilassa on jotain seurattavaa tai onko jotain, mikä vaikuttaa hänen käyttäytymiseensä. Lapsen osallisuuden huomioimisesta on myös hyvä keskustella ja siitä, miten häntä siinä tuetaan. On sovittava yhteydenpitovälineistä, tapaamisten ajankohdista sekä tavoitteista.

On riskinä, että lapseen liittyvät päätökset koulussa tehdään puuttuvilla tai vähäisillä tiedoilla, koska tietojen saamisessa kestää ja tilanteet voivat muuttua. Lisäksi haastatelluilla oli kokemus siitä, ettei koulutoimen ja lastensuojelun byrokratia toimi hyvin yhteen. Tämä vaikuttaa lapsen tilanteen vakautumiseen ja edun toteutumiseen, joten lapsen kanssa työskentelevien tiedon jakaminen keskenään on todella tärkeää. On tärkeää, että lapsi saisi heti tarvitsemansa tuen myös koulunkäyntiin ja hänen kanssaan työskentelevät aikuiset olisivat tietoisia lapsen problematiikasta. Mikäli jollain lapsen kanssa työskentelevällä henkilöllä on kokemus, että kerrottava asia ylittäisi vaitiolovelvollisuuden, on asia hyvä varmistaa heti lapsen asioista vastaavalta sosiaalityöntekijältä. Lisäksi lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on hyvä ottaa mukaan työskentelyyn jo varhaisessa vaiheessa, sillä hänellä on kuitenkin loppujen lopuksi viimeisijainen vastuu lapsen edun toteutumisen seuraamisesta. Lapseen kohdistuneet päätökset esimerkiksi tukitoimista tai niiden puutteista vaikuttavat kodin ulkopuolelle sijoitettuun lapseen, hänen opiskeluunsa sekä hänen mielipiteeseensä itsestään. Mikäli koulussa käytettäviä tukitoimia lapsella joudutaan lisäämään, voi jo valmiiksi traumatisoitunut lapsi kokea epäonnistuneensa. Kun taas tukitoimia olisi koulun aloittamisen alkaessa enemmän ja niitä pikkuhiljaa poistettaisiin, voisi se tuoda lapselle onnistumisen tunteen. Kasvatusjohtajat painottivat haastatteluissa positiivista ilmapiiriä, jotta lapselle tulisi positiivinen kokemus koulusta. Haastatellut kasvatusjohtajat toivoivat, että lapsi saisi mahdollisesti jopa oletettua enemmän tukea opiskelujen aloittamiseen,

jolloin niitä voitaisiin purkaa vähitellen. Tässäkin auttaa avoin keskustelu lapsen kanssa työskentelevien kesken.

Jokaisella haastatellulla on tiedossa se, että kodin ulkopuolelle sijoitetuilla lapsilla on usein vaikeat taustat. Jokaisella haastatellulla tuntui olevan ymmärrystä näiden lasten vaikeista lähtökohdista. Haastatteluista kävi ilmi, että tietoa kaivataan enemmän arkisten tilanteiden helpottamiseksi. Apua ja tietoa lasten tilanteista kaivataan työskentelyn avuksi. Opettajilla on ymmärrys lapsesta, mutta tietämys heidän toimintatapojensa vaikutuksesta lapseen saattaa olla puutteellista. Lastensuojelulaitosten työntekijöiden on hyvä käydä lapsen opettajan kanssa myös läpi tämä puoli, mikäli se aiheuttaa lapsen opiskelussa huonoja piirteitä. Se, että opettaja voi omalla toiminnallaan edesauttaa lapsen opiskelua, edesauttaa hän myös lapsen tilanteen vakautumista. Haastatteluissa huomasin, että jokaisella lapsen kanssa työskentelevällä aikuisella on sama päämäärä, mutta mielestäni toisen työn ja asioiden tarkoituksien ymmärrys on asia, johon voisi jokainen yrittää aina panostaa hieman enemmän. Avoin keskustelu siitä, miksi toimitaan kuten toimitaan, olisi ensiarvoisen tärkeää. Lapsen tilanteen vakauttamista edesauttaa yhteistyö ja se, että kaikki tietävät missä siinä mennään. ja mistä kukin lapsi hyötyy. Mitään tarkkoja faktoja ei lapsen taustoista tarvitse tietää, vaan esimerkiksi se, mitä lapsi kokee ja mikä juuri hänen kanssaan auttaa, on hyvä pystyä jakamaan tietona opettajille. Tätä tietoa myös rehtorit haastatteluissa kertoivat opettajien ja koulun henkilökunnan kaipaavan. Yhteistyö on lapsen edun mukaista toimintaa, koska silloin lapsen arki pyörii ja jokainen tietää, mitä tältä lapselta voidaan odottaa. Mikäli käydään riskitilanteet läpi ja sovitaan kunkin rooli poikkeuksellisissa tilanteissa, osaa jokainen ammattilainen toimia sovitulla tavalla eikä asioiden selvittämiseen mene ylimääräistä aikaa. Se myös edesauttaa sitä, että kaikki lapsen eteen töitä tekevät aikuiset ymmärtävät lasta paremmin. Lapseen tulee luoda uskoa, koska hän ei välttämättä aina jaksa itseensä uskoa ja pettymykset vain vievät saavutuksia pois päin. Mielestäni siis jokaisen lapsen kanssa työskentelevän tulisi puhua enemmän, koska kaikilla on varmasti sama päämäärä ja keskustelun avulla kaikkien työnteko lapsen kanssa loppujen lopuksi helpottuu.

Se, milloin lapsen tilanne on niin vakaa, että pystytään näkemään, milloin lapselle voidaan tehdä esimerkiksi oppimiseen liittyviä tutkimuksia, ei ole yksiselitteistä vastausta. Haastateltavat näkivät vakautumisen asettumisena. Asettumista edesauttaa

arjen jatkuminen, strukturoitu arki, mahdollisten hoitosuhteiden jatkuminen sekä oma-ohjaajuus. Koulu edesauttaa lapsen tilanteen vakautumista sillä, että lapsi saa tarvitsemansa tuen koulunkäyntiin. Lastensuojelulaitoksen kasvatusjohtajat olivat yhtä mieltä siitä, että lapsen oireilu muuttuu negatiivisemmaksi, kun hänen tilanteensa on vakautunut, tästä syystä on toivottavaa, että hänellä on tässä vaiheessa riittävästi tukitoimia ympärillään. Lastensuojelulaitoksen henkilökunnan tehtävä on saada lapsen tilanne niin vakaaksi, että hän pystyy käymään koulussa. Koulun tehtävä on opettaa.

Sijoitettuna asuva aloittaa uudessa koulussa - muistilista sijaishuoltopaikan ja koulun väliseen yhteistyöhön - oppaassa on kattava muistilista sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukemiseksi. Suosittelen käyttämään kyseistä muistilistaa, vaikka lapsi ei osallistuisikaan sisukas-menetelmään. Tällä ohjeistuksella pystytään varmasti varmistamaan laadukas tiedonkulku ja otetaan varmemmin kaikki tarpeellinen tieto lapsen asioissa huomioon. (Pesäpuu, Jyväskylän Yliopisto, Valteri 2020.)

8 POHDINTA

Opinnäytetyön ajatuksena oli löytää opettajien sekä lastensuojelulaitosten kasvatusjohtajien haastatteluiden perusteella kehitettävä suunta ja se oli koulun henkilökunnan tietoisuuden lisääminen. Pohdin uuden käytänteen mukaan ottamista, kunne kuulin työskentelyn edetessä, että Pesäpuu ry:ltä on tulossa yhteistyössä Valterin ja Jyväskylän yliopiston kanssa kattava muistilista sijaishuoltopaikan ja koulun väliseen yhteistyöhön, joten keskityin kehittämistehtävässäni lähinnä yhteistyön tärkeisiin asioihin liittyen lapsen tilanteen vakauttamiseen sekä koulun henkilökunnan tietoisuuden lisäämiseen. Päätin työskentelyssä panostaa koulun henkilökunnan tietoisuuden lisäämiseen ja työni etäesityksiin. Pesäpuu ry:n yhteistyössä tekemästä muistilistasta on varmasti iso apu koulun ja lastensuojelulaitoksen väliseen työskentelyyn, vaikka koulu ei lähtisikään mukaan itse Sisukas-mallin mukaiseen työskentelyyn. Kyseisen muistilistan avulla tulee jaettua vastuuta työskentelyssä ja pidettyä huoli lapsen edun toteuttamisesta. Opinnäytetyö kertoo, miten kukin näkee tärkeät asiat yhteistyössä ja mitä vakauttaminen tarkoittaa kyseisessä tilanteessa. Lisäksi opinnäytetyössä rehtoreiden kaipaamiin asioihin lastensuojelusta saatiin vastauksia haastatteluiden sekä lähdekirjallisuuden kautta. Nämä asiat tuotiin itse etäesityksessä esille.

Tekemälläni kehittämistyöllä on merkitystä, sillä se voi parhaassa tapauksessa auttaa eri toimijoita ymmärtämään toistensa työtä ja tätä kautta yhteistyöstä tulisi toimivampaa ja vielä enemmän lapsen edun mukaista. Koen, että kaikki tehty työ kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten auttamiseen ja ymmärtämiseen on eteenpäin. Jos edes yksi lapsen kanssa työskentelevä pohtii omaa ammatillista identiteettiään ja näkee työskentelynsä merkityksen lapsen kannalta, on opinnäytetyölläni iso merkitys.

Avointa ja toimivaa yhteistyöstä lapsen asioissa ei voi korostaa liikaa ja toimivalla yhteistyöllä on suuri vaikutus lapsen tilanteen vakautumiseen. Toimivaa yhteistyötä alakoulun ja lastensuojelulaitoksen välillä edesauttaa sitä, että kodin ulkopuolelle sijoitettu lapsi saa yksilöllisemmin tukea ja apua koulunkäyntiinsä, joka taas edesauttaa lapsen tilanteen vakautumista, kun arki ja rutiinit jatkuvat.

Kehittämistehtäväni aihe nähtiin ajankohtaiseksi eri toimijoiden toimesta ja toivon, että se auttaa jokaista lapsen kanssa työskentelevää työssään. Koen, ettei turhaa työtä näin tärkeän asian eteen voi tehdä, kaikki tieto on eteenpäin. Eettistä kestävyyttä edistin sitoutumalla projektiin ja mukauduin muuttuvassa tilanteessa ja sitouduin esittämään opinnäytetyöni ja sen tulokset etänä eri alakouluille. Kehittämistehtävän tekoa hidasti ja haastoi ikävä korona-aika, joka vaikutti vahvasti kaikkien arkeen. Kasvatusjohtajien haastattelut erosivat toisistaan siten, että toisen tein kasvotusten ja toisen etänä. Toinen kasvatusjohtaja toi enemmän asioita ilmi kuin toinen, joka saattoi johtua toisistaan eroavista haastattelutavoista. Pyrin koko työskentelyssäni kattavaan raportointiin ja toimin salassapitosäännöksiä noudattaen ja toimin luottamuksellisesti. Hirsjärven, Remeksen ja Sajavaaran mukaan eettisyys koskee myös jo aiheen valinta. Koen aiheeni olevan hyvin ajankohtainen sekä mielenkiintoinen ja sillä voi olla merkitystä monelle eri toimijalle joka lapsen kanssa työskentelee, mutta myös monelle lapselle itselleen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2005, 24, 71.)

Vakuttaminen sanana tuntui olevan lastensuojelun kasvatusjohtajille sekä alakoulujen rehtoreille toisistaan poikkeava merkitykseltään. Lisäksi huomasin, että aiheesta oli hyvin vähän kirjallisuutta ja kaikki löytynyt kirjallisuus ei liittynyt suoranaisesti lastensuojelulliseen vakuttamiseen mutta koin merkityksen olevan sama. Opinnäyteitä aiheesta on tehty ja aihe on selvästi ajankohtainen sekä kiinnostava. Eräs haastateltu rehtori toivoikin koulun henkilökunnan puolesta selvennystä sille, miten vakuttaminen nähdään lastensuojelussa ja mitä toiveita sen suhteen kouluille olisi. Tähän on kehittämistehtävässäni myös vastattu. Suoraa vastausta sille ei ole, että milloin lapsen tilanne on vakaa. Se täytyy pohtia lapsikohtaisesti ja avoimella sekä tiiviillä yhteistyöllä. Jokaisella lapsen kanssa toimivalla aikuisella on omalla toiminnallaan mahdollisuus edistää lapsen tilanteen vakautumista.

Opettajat kaipaavat selkeästi lastensuojelulaitoksilta tukea siihen, miten lasten psyykettä pystyttäisiin tukemaan koulussa ja tunteiden hallintaa. Lisäksi se, mitä koululta odotetaan yleensä ja mitä lapsen tilanteen vakuttamisen kannalta. Haastatteluissa ilmeni, että koulu toivoo tietoa lapsen kohdalla tapahtuneista isoista muutoksista. Tällöin he pystyisivät paremmin valmistautumaan muutoksiin sekä mahdollisesti ennaltaehkäisemään haastavat tilanteet. Kehittämistehtävää tehdessä oli selkeää, että eri toimijat kokivat yhteistyön jo toimivaksi ja arvostivat toistensa panostusta ja työtä lasten

edun toteutumisen eteen. Kasvatuskumppanuutta korostetaan ja hyvä kasvatuskumppanuus on sitä, että kenenkään ei tarvitse pärjätä yksin, vaan jokainen hoitaa oman osuutensa.

Jatkotutkimusaiheena voisi ajatella erityisopettajien näkökulman kuulemista ja mahdollisesti laajentaa myös muihin kuntiin. Opinnäytetyöni liitteenä on sen esitysmateriaali, sillä koen sen olleen suuressa osassa työskentelyä. Sen avulla koulun henkilökunnan tietoisuutta sijoitettujen lasten kanssa työskentelystä saatiin lisättyä.

LÄHTEET

Aaltola, J., Vall, R. 2007. Ikkuna tutkimusmetodeihin. Uudistettu painos. Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Jyväskylä: PS-kustannus.

Alatalo, M. Kantoluoto, A. Teoksessa Päivi Petrelius & Pia Eriksson (toim.) Uudistuva lastensuojelu — kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. 2018. Helsinki: Punamusta oy. 188-199.

Bardy, M. (toim). 2013. Lastensuojelun ytimissä. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy.

Berg-Toroi, H. 2012. Teoksessa M. Strömberg-Jakka, T. Karttunen (toim.) Sosiaalityön haasteet. Tukea ammattilaisten arkeen. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hakalehto, S. (toim) 2015. Lapsen oikeudet koulussa. Tampere: Kauppakamari.

Hakalehto, S., Toivonen V. (toim.) 2016. Lasten oikeudet lastensuojelussa. Turku: Hansaprint oy.

Hakalehto, S. Lapsioikeuden perusteet. 2018. Helsinki: Alma Talent.

Helander M. 2015. Teoksessa S. Hakalehto (toim.) Lapsen oikeudet koulussa. Helsinki: Kauppakamari 2015. 88-131.

Heino, T., Oranen, M. 2012. Lastensuojelun asiakkaiden koulunkäynti – erityistäkö? Teoksessa Markku Jahnukainen (toim.) lasten erityishuolto ja -opetus Suomessa. Tampere/Tallinna: Osuuskunta Vastapaino ja Lastensuojelun keskusliitto. s. 217 – 247.

Hirsjärvi S., Remes, P. & Sajavaara P. 2005. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi

Hyvärinen, M., Nikander, P. & Ruusuvoori, J. (toim.) 2017. Tutkimushaastattelun käsikirja. Tampere: Vastapaino.

Hoikkala, S. Lavikainen, V. 2015. Julkaisija: Lastensuojelun keskusliitto. Sattumuksia vai suunnitelmallisuutta? Selvitys sijaishuollon laadusta.

Ikonen, R. Hietamäki, J. Laakso, R. Heino & T. Seppänen & J. Halme, N. 9/2017. Viitattu 1.7.2020. Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tuloksia, terveyden ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135232/URN_ISBN_978-952-302-903-3.pdf?sequence=1

Laakso, R. 2012. Lastensuojelun laitostyön arki ja ammatillisuus. Teoksessa M. Jahnukainen (toim.) lasten erityishuolto ja –opetus Suomessa. Tampere/Tallinna: Osuus-kunta Vastapaino ja Lastensuojelun keskusliitto, 127-151.

Lastensuojelun keskusliitto. 2016. Rajapinnoilla Lapsen erityisten tarpeiden huomiointi sijaishuoltopaikan valinnassa. Viitattu 30.8.2020. <https://www.lskl.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Rajapinnoilla1.pdf>

Lastensuojelu.info. Palvelutarpeen arvioiminen ja lastensuojeluasiakkuuden alku. Viitattu 25.8.2020. <https://www.lastensuojelu.info/lapsiperheiden-palvelut/lastensuojelu-ja-sosiaalipalvelut/>

Launonen L., Pulkkinen, L. 2004. Koulu kasvuyhteisönä – kohti uutta toimintakulttuuria. Jyväskylä: Ps-kustannus.

Perusopetuslaki 21.8.1998/628 muutoksineen.

Pesäpuu ry, Jyväskylän Yliopisto, Valteri. 2020. Sijoitettuna asuva aloittaa uudessa koulussa - muistilista sijaishuoltopaikan ja koulun väliseen yhteistyöhön. Viitattu 30.8.2020. <https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2020/08/Muistilista-kouluun.pdf>

Pesäpuu ry. Sisukas-malli. Viitattu 27.2.2020. <http://sijoitettulapsikoulussa.fi/sisukas-malli/>

Pesäpuu ry. Sijoitetun lapsen koulunkäynti lakien valossa. Sisukas-projekti 2015. Viitattu 16.3.2020. <http://sijoitettulapsikoulussa.fi/wp-content/uploads/2015/12/sijoitetun-lapsen-koulunkaynti-lakien-valossa.pdf>.

Pätäri, T., Ylikännö, M., Virtanen P. & Rousu, S. & Kurttila, T. 2018. Tahto tehdä toisin. Uusia toimintatapoja lastensuojeluun. Helsinki: Tietosanoma.

Ruusuvuori, J. Tiittula, L. (toim.) 2005. Haastattelu. Tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino.

Ropponen R. 2015. Teoksessa Suokas-Cunliffe, A. (toim.). Häpeästä myötätuntoon. Näkökulmia vakavaan traumatisoitumiseen. Helsinki: Kopio Niini Oy, 315-337.

Sinkkonen, J. Tervonen-Arnkil, K. (toim.) 2015. Lapsi uusissa oloissa. Tietoa sijaishuollosta ja adoptiosta. Tallinna: Printon.

Siljamäki T. 2015. Sijoitetut lapset koulutiellä. Lastensuojelun keskusliiton kuukausijulkaisu. Sijoitetut lapset koulutiellä Viitattu 02.06.2020. <https://lapsenmaa-ilma.fi/teemat/kasvu/sinnikkaasti-koulutiella/>

Talentia. 2017. Kuinka voin parantaa tietoisuustaitojani lastensuojelutyössä? Viitattu 30.8.2020. <https://www.talentia-lehti.fi/kuinka-voin-parantaa-tietoisuustaitojani-lastensuojelutyossa/>

Vaativan erityisen tuen verkosto. Viitattu 16.3.2020. <https://vip-verkosto.fi/teema-ryhmat/sijoitetut-lapset/>.

Välivaara C. & Niemelä H-L. 2019. Kiintymyskeskeinen kasvatus – sijoitettu lapsi koulussa. Viitattu 1.7.2020. http://sijoitettulapsikoulussa.fi/wp-content/uploads/2019/02/Pesäpuu_sijoitettu-lapsi-koulussa.pdf.

Haastattelujen teemarunko

1. LASTENSUOJELULAITOSTEN JA ALAKOULUJEN VÄLISEN YHTEISTYÖN ALOITTAMINEN:

Miten yhteistyö alkaa ja mitkä ovat kenenkin roolit siinä? Yhteistyön tavoite? Aikataulu?

2. LAPSEN TILANNE JA SEN VAKAUTTAMINEN YHTEISTYÖSSÄ:

Mitä tarkoittaa lapsen tilanteen vakauttaminen ja mitkä ovat kenenkin roolit siinä? Miten tietoa jaetaan ja mitä toiveita yhteistyöhön lapsen tilanteen vakauttamisen kannalta on? Onko tietämystä, mitä lapsen tilanteen vakautuminen sanana pitää sisällään?

3. KOKEMUKSET YHTEISTYÖSTÄ

Mitä haastateltava pitää yhteistyössä tärkeänä koulun/lastensuojelulaitoksen kanssa? Onko yhteistyöhön jotain toiveita ja olisiko jotain, missä voitaisiin parantaa?

4. OPETTAJIEN TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN:

Rehtoreilta kysytään, että mitä tietoa opettajat tarvitsisivat lisää lastensuojelulaitoksista ja lastensuojelulaitokset vastaavat itseään koskeviin kysymyksiin.

Opinnäytetyön esitysmateriaali

TARKOITUS JA TAVOITTEET

Mahdollisten pulmakohtien sekä ratkaisujen löytäminen

Selvittää tärkeät asiat yhteistyössä lapsen tilanteen vakauttamisen kannalta

Opettajien tietoisuuden lisääminen

LASTENSUOJELU

- Lapsen kehityksen ja terveyden turvaaminen sekä niitä vaarantavien elementtien poistaminen
- Lapsen oikeuksien kunnioittaminen
- Lastensuojelulaki
- Lapsen edun turvaaminen ja valvominen

LASTENSUOJELUN TUKITOIMET

AVOHUOLLON TUKITOIMET

- Esim. taloudellinen tukeminen, perhetyö, tukihenkilötyö, lapsen sijoittaminen avohuollon tukitoimena yksin tai perheen kanssa

KIIREELLINEN SIOJITUS

- Ei huostaanotto
- Tilapäinen turvaaminen
- esim. huoltajat ovat väliaikaisesti kykenemättömiä hoitamaan lasta

SIAISHUOLTO

- Lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestäminen laitoshoidon/perhehoitona/muulla tavalla
- huostaanotto, avohuollon sijoitus, kiireellinen sijoitus

HUOSTAANOTTO

- Avohuollon tukitoimet ei riitä
- Huolenpidon puutteet tai kasvuolot vaarantavat terveyttä/kehitystä
- Tai lapsi itse on vaarantanut terveytään ja kehitystään

JÄLKIHUOLTO

- sijaishuollon tai pitkän avohuollon sijoituksen päättymisen jälkeen tarjottava
- tarkoituksena on tukea lapsen kotiutumista sijaishuollosta tai auttaa aikuistuvaa nuorta saavuttamaan riittävät valmiudet itsenäiseen elämään

SIJAISHUOLLOSSA OLEVAN LAPSEN OIKEUDET KOULUSSA

- Perusopetuslaki : oppivelvollisuus
- Koulussa huolehditaan lapsen ihmisoikeuksien ja edun turvaamisesta

-
- Koululla voi olla vuosien tuntemus sijaishuollossa olevasta lapsesta - tärkeää tietoa
 - Koulun palveluiden tulee edistää koulun ja kodin välistä yhteistyötä ja koulutoimen tarjota apua lasten kehitykseen liittyvien sosiaalisten ja psyykkisten vaikeuksien ehkäisemiseksi sekä poistamiseksi

SIJAISHUOLTO

LASTENSUOJELULAITOS

- Lähtökohtana on, pystytään tarjoamaan jotain enemmän tai paremmin lapselle
- Ammattilaisten ympärivuorokautinen huolehtiminen
- Työ on arkisia kohtaamisia, hygieniasta ja ihmissuhteista huolehtimista
- Läsnaolo, turvallinen arki
- Lastensuojelulaitoksessa työskentely vaatii hyviä ihmissuhteita, aitoa kohtaamista, hyviä vuorovaikutustaitoja ja sitoutumista
- Sosiaalityöntekijällä on velvollisuus valvoa lapsen edun toteutumista lastensuojelulaitoksessa
- Lapsen turvaksi voidaan lastensuojelulaitoksessa kohdistaa rajoituksia sekä kasvatuksellisia seuraamuksia lastensuojelulain mukaisesti

LASTENSUOJELUN JA KOULUN VÄLINEN YHTEISTYÖ

- Koululla on loppujen lopuksi suuri vastuu myös kodin ulkopuolelle sijoitetun lapsen tulevaisuuden eväiden antamisesta
 - Moniammatillinen ja tiivis yhteistyö tärkeää
 - Kannustava ja innostava ilmapiiri luo positiivista kuvaa koulusta
 - Salassapitovelvollisuus - oikeus saada maksutta välttämättömät opetuksen järjestämiseksi olevat sosiaali- ja terveydenhuollon tiedot
 - Ammatillisen identiteetin pohtiminen
 - Lapsen traumat ja mahdollinen huoli kodin oloista
-

LAPSEN TILANTEEN VAKAUTTAMINEN

- Pitkäkestoinen vaihe
- Trauman jälkeinen tila, kun henkilö kokee taas olevansa turvassa
- Tavoitteena arkielämän valmiuksien ja oireiden hallinnan saaminen sille tasolle, että se mahdollistaa normaalin elämän
- Etenkin lastensuojelutyössä käytetty termi
- Lapsen vakautumista edistää asiat, jotka luovat turvallisuuden tunnetta, ennakoitavuutta, rakennetta ja voimavaroja
- Opettajien pedagogiset keinot ovat lasta tukevia ohjauksellisia keinoja
- Koulu on merkittävä lapsen arkea vakauttava toimintaympäristö
- Ennakointi
- Kasvatuskumppanuus

KODIN ULKOPUOLELLE SIJOITETUT LAPSET

MAHDOLLISET ONGELMAKOHDAT KOULUNKÄYNNISSÄ

- Kotona asuvia ikätovereitaan useammin kokevat koulukiusaamista sekä väkivaltaa.
 - Jäävät helpommin koululta tarjotun avun ulkopuolelle
 - muita suuremmassa riskissä alisuoriutua ja syrjäytyä koulupolulta
 - Tunne-elämän, vuorovaikutussuhteiden sekä kielenkehityksen haasteet
 - Hylkäämiskokemukset ja traumat vaikuttavat käytökseen - ymmärrys
-
- Negatiiviset kokemukset koulusta : koulujen vaihdot, leimaaminen, erilaisuus, opettajien asenteet, sokeus, huono tiedonkulku, kiusaaminen, väkivalta, päihteet, pelko, yksinäisyys, arvottomuuden tunne, osaamattomuus, viha, ahdistuneisuus sekä avun puute.
 - Positiivisina kokemukset koulusta: joustavuus, tuki, pienryhmät, välittäminen, ymmärtäväiset ja auttavat opettajat, luottamus, toiveikkuus, onnistumisen kokemukset, kaverit, ohjaajat, onnistuneet koulupalaverit

TUTKIMUKSEN HAASTATTELUT

TEEMAHAASTATTELU

TEEMA 1

Lastensuojelulaitosten ja koulujen välisen yhteistyön aloittaminen

TEEMA 2

Lapsen tilanne ja sen vakauttaminen yhteistyössä

TEEMA 3

Kokemukset yhteistyöstä

TEEMA 4

Opettajien tietoisuuden lisääminen

REHTORIEN HAASTATTELUT

YHTEISTYÖN ALOITTAMINEN

- Rehtorille tieto uudesta lapsesta
- Pedagogiset asiakirjat
- Aloituspalaveri
- Tutustuminen
- Luokan valmisteleminen
- Tiivis yhteistyö alkuun
- Lapsen osallisuus
- yleensä 1-2 viikon kuluessa koulun aloitus
- Sosiaalityöntekijä vaihtelevasti mukana yhteistyössä

KOKEMUKSET YHTEISTYÖSTÄ

- Informointi, mikäli jotain poikkeavaa lapsen elämässä tapahtuu
- Lapsen yksilöllinen päämäärä/tavoite tietoon työskentelyssä
- Tiivis yhteydenpito puolin ja toisin
- Tieto siitä, mitä koululta odotetaan ja miten lasta voidaan auttaa paremmin koulunkäynnissä
- Tunteiden säätelyyn, psyykeen tukemiseen apukeinoja koululle
- Lapsikohtainen tieto
- Lapsen koulunkäynnin kannalta oleellisen tiedon jakaminen

OPETTAJIEN TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN

- Lastensuojelun prosessin lainsäädäntö
- Vakauttaminen
- Miten lastensuojelulaitokseen päätyy
- Lastensuojelulaitoksen arki, työntekijöiden ammatit, kiintymyssuhteen sekä turvallisuuden tunteen luominen
- Luentoja lastensuojelusta
- Tutustumiskäyntejä

KASVATUSJOHTAJIEN HAASTATTELUT

YHTEISTYÖN ALOITTAMINEN

- Koulutoimeen yhteys, kun tieto lapsesta tulee
- Tiedon määrä sijoitetusta lapsesta riippuu, millä aikataululla sijoitus on tehty
- Aloituspalaveri ja lapsen tutustuminen kouluun
- Yleensä lapsi aloittaa koulun reilun viikon kuluessa muutosta
- Wilma ja puhelinkeskustelut

LAPSEN TILANTEEN VAKAUTUMINEN

- Arkisana 'asettuminen'
- Hoitosuhteet, omaohjaaja
- Sääntöihin, lapsiin ja aikuisiin tutustumista
- Arjen struktuurit, lapsen kuuleminen ja tutustuminen
- Tavoitteena on saada lapsesta onnellinen aikuinen
- Lastensuojelun tehtävä on vakauttaa lapsen traumoja
- Lapsen tilanteen vakauduttua alkaa usein myös lapsen oireilu

KOKEMUKSET YHTEISTYÖSTÄ

- Tavoitteen asettaminen koulunkäynnille välillä haastavaa
- Lapsi osallistuu palaveriin, mikäli lapsen etu toteutuu
- Lapsen pedagogisten asiakirjojen pyytäminen heti kun se on mahdollista - tiedon jakaminen
- Oireilu ei näy heti koulussa, lapsi tarvitsee todennäköisesti vakauduttuaan enemmän tukea (Päätösten muokkaaminen)
- Koulun tehtävä on opettaa lasta, lapsen etu huomioiden
- Yhteistyö, positiivisuus
- Tiedon ja lapsen mielipiteen kertominen opettajalle työskentelyn helpottamiseksi
- Ongelmien taakse näkeminen

KASVATUSJOHTAJIEN HAASTATTELUT

OPETTAJIEN TIETOISUUDEN LISÄÄMINEN

- Lastensuojelulaitoksen arki:
 - Struktuurit luovat turvallisuutta
 - Tuttu ja turvallinen arki
 - Hiljaiset tunnint ovat rauhoittumista ja opiskelua varten
 - Lapsilla on harrastuksia, lastensuojelulaitos on kodinomainen.
 - Jokaisella lapsella on ikätasansa mukaiset seuraamukset
 - Kasvatuskumppanuus
 - Yksilöidyt suunnitelmat
 - Lapsen etu on keskiössä
 - Siivous, ruoanlaitto, pyykkäys, itsenäistyminen, hyvät tavat, kunnioittaminen
 - Perhetyö
 - Kotilomat ja vierailusäännöt
- Poikkeavat tapahtumat pyritään kertomaan koululle
- Wilma-viestejä ehditään parhaiten kirjaamaan öisin ja vastaajat vaihtuvat
- Miksi lapsi lastensuojelulaitokseen?
 - kiireellinen sijoitus / huostaanotto / avohuollon sijoitus
 - Lapsi vaarantaa itse kehityksensä tai lapsen kasvuolot uhkaavat vaarantaa vakavasti hänen kasvuaan ja kehitystään
- Kodin ulkopuolelle sijoitetut lapset
 - Lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä muualla kuin lapsen biologisessa kodissa
 - Haastavalle käytökselle on aina syy
 - Halu tulla kuulluksi, nähdyksi omansa itsensä
 - Lapsen varhaiset kokemukset vaikuttavat lapsen käyttökseen
- Vakauttaminen
 - Strukturoitu arki yksilöllisten tarpeiden pohjalta.
 - Asettuminen, säännöt, lapsiin ja aikuisiin tutustuminen, hoitosuhteet, omaohjaajuus, aikuisten pysyvyys.
 - Koulun tehtävä: tarvittava tuki, yksilönä näkeminen ja yhteinen linja
 - Koulu oleellinen tekijä lapsen kehityksen ja mahdollisen kuntoutumisen kannalta.

JOHTOPÄÄTÖKSET

- Sijoitettuna asuva aloittaa uudessa koulussa - muistilista sijaishuoltopaikan ja koulun väliseen yhteistyöhön-oppaassa on kattava listaus sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukemiseksi. Kyseisen ohjeistuksen avulla pystytään varmasti varmistamaan laadukas tiedonkulku ja työnjälki. (<https://pesapuu.fi/wp-content/uploads/2020/08/Muistilista-kouluun.pdf>)
- Koulunkäyntiin liittyvät päätökset tehdään usein puuttuvilla tiedoilla ja se vaikuttaa negatiivisesti lapsen tilanteen vakautumiseen ja edun toteutumiseen.
- Lapsen kanssa työskentelevien tiedon jakaminen keskenään on todella tärkeää. Koulun on tiedettävä kaikki koulutuksen järjestämisen kannalta oleelliset tiedot.
- Sosiaalityöntekijä tiiviisti mukaan työskentelyyn.
- Aloitustapaamisissa on hyvä käydä läpi jokaisen vastualueet lapsen koulunkäynnin tukemiseksi ja sopia yhteydenpidosta.
- Lastensuojelun toive on, että lapsi saisi mahdollisesti jopa oletettua enemmän tukea opiskelujensa aloittamisen aikaan, jolloin niitä voitaisiin purkaa vähitellen.
- Keskustelun ja avoimuuden tärkeyttä ei voi korostaa liikaa koulun ja lastensuojelulaitoksen yhteistyössä.
- Opettaja voi omalla toiminnallaan edesauttaa lapsen opiskelua ja tätä myös lapsen tilanteen vakautumista

JOHTOPÄÄTÖKSET JA KEHITTÄMISIDEAT

SISUKAS-mallin vaiheet			
1. Sosiaalityöntekijän yhteydennotot	2. Aloitus-tapaaminen	3. Alku-kartoitus	4. Palaute ja oppimis-suunnitelma
5. Tuki ja seuranta	6. Seuranta-kartoitus	7. Loppu-tapaaminen	Seuranta yläkoulun loppuun

SISUKAS - MALLI

- YHTEISTYÖMALLI SIAISHUOLLOSSA OLEVIEN LASTEN KOULUNKÄYNTIIN
- LEVITETTU SUOMESSA VUOSINA 2017-2020 YHDESSÄ VIP-VERKOSTON JA LAPE-MUUTOSOHJELMAN KANSSA
- INHIMILLINEN JA TALOUDELLINEN SÄÄSTÖ PIDEMMÄLLÄ AIKAVÄLILLÄ
- LAPSEN SOSIAALITYÖNTEKIJÄ KOKOAA LAPSEN VERKOSTON YHTEEN JA KONSULTOIVA TIIMI KARTOITTAO LAPSEN TILANTEEN, VAHUUDET JA TUEN TARPEET, JOIDEN AVULLA TEHDÄÄN YKSILÖLLINEN OPPIMISUUNNITELMA
- HELPOMPI VASTATA VASTATA LASTEN YKSILÖLLISIIN TUEN TARPEISIIN.
- KESKEISTÄ ON LAPSEN TILANTEEN KOKONAISVALTAINEN KARTOITTAMINEN STRUKTUROIDULLA MENETELMILLÄ, YHTEISTYÖN TIIVISTÄMINEN SEKÄ OPPIMISYMPÄRISTÖN JÄRJESTÄMINEN LAPSEN TARPEITA VASTAAVAKSI.
- SEURANTA JA TAPAAMISET PERUSKOULUN LOPPUUN SAAKKA

YLEISIMPIÄ KODIN ULKOPUOLELLE SIOITETUN LAPSEN HAASTEITA

Sijoitettuja lapsia yhdistää jokin kasvuun/kehitykseen liittyvä vaara tai riski.

Sijoitetuilla lapsilla voi olla stressioireita tai keskittymisvaikeuksia, univaikeuksia tai jopa pelkoja.

Sijoituspaikkojen vaihdokset aiheuttavat syyllisyyttä ja pelkoa, tulee arvottomuuden kokemus.

Osa sijoitetuista lapsista on todella hauroita ja heillä on vaikeuksia tunnistaa toisten tunnetiloja.

konkreettinen hoitamattomuus, sosiaalinen ja emotionaalinen puutos. Ja näistä johtuva negatiivinen kokemus itsestä.

Tunne-elämän sekä vuorovaikutussuhteiden haasteet ovat tyyppisimpiä oireiluja, kuten myös kielellisen kehityksen puutteet.

SIJOITETTUIJEN LASTEN KANSSA TYÖSKENTELYN EDELLYTYKSET

Koulun on mahdollista toimia korjaavana ja eheyttävänä kokemuksena lapselle.

Lapsen turvallisen arjen turvaaminen.

Tiivis tuki koulunkäyntiin, sillä heillä on suurempi tarve siihen kuin valtavaestolla.

Oman ammatillisen identiteetin pohtiminen.

Jaksaminen, rohkeus nähdä oireilun taakse.

Ennakko-luulottomuus, myönteisten kokemusten tarjoaminen.

**ILOA JA VOIMIA
TYÖSKENTELYYN!**